

Onsdagen den
18 oktober 1978

Onsdagen den 18 oktober

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

§ 1 Internationellt utvecklingssamarbete m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om utrikesutskottets betänkande 1978/79:1.

LISA MATTSON (s):

Herr talman! Politiskt sett är det i dag en massmedial dag. Jag kommer upp på talarlistan vid en tidpunkt då televisionen börjar sina sändningar om den nya regeringens sammansättning. Det är ändå min uppgift – och jag tar mycket gärna på mig den – att inför en handfull av kammarens ledamöter och till kammarens protokoll yrka bifall till reservationen 5 vid avsnittet 8 i utrikesutskottets aktuella betänkande.

I denna reservation säger socialdemokraterna att man inte bara skall ge stöd till de befrielseörelser som FN:s säkerhetsråd eller FN:s generalförsamling med svensk anslutning uttalat sig för. Vi menar också att man skall vara oförhindrad att lämna direkt humanitärt stöd till en befrielseörelse även i andra fall som framstår som angelägna från svensk synpunkt. Socialdemokraterna i utskottet anför som exempel hjälpen till den sydvietnamesiska befrielsefronten. Jag vill här ge ytterligare några synpunkter utöver dem som framkommit av utskottets och reservanternas skrivning kring frågan om varför det är motiverat med så många möjligheter som det kan ges att lämna stöd till befrielseörelser.

Jag vill särskilt lägga vikt vid kvinnornas och kvinnoorganisationernas intressen i den här frågan. Jag anser att jag för den historiska skrivningen bör slå fast det som vi många gånger hört från Sonja Fredgardh och andra inom det borgerliga blocket, där man talar om FN:s kvinnoårtonde, om kvinnodekaden, där man kräver att jämställdhet skall integreras som ett delmål i vårt biståndsarbete. Det är inte något som har kommit väldigt plötsligt. Det har inte kommit med FN:s extra session om kvinnoåret. Det har inte kommit med anledning av den kvinnodekad som etablerats. Det är en historisk del, skulle jag vilja påstå, i inriktningen av det svenska biståndsarbetet.

Redan 1963 lade dåvarande biståndsministern Ulla Lindström fram förslag som riktades direkt till kvinnorörelserna och som direkt syftade till jämställdhet för kvinnorna i Afrika. Redan i början av 1960-talet fick UNICEF-kommittén och de svenska representanterna vid UNESCO:s generalförsamling i Paris direkta uppdrag att inom organisationerna verka för att man inte bara såg kvinnorna i deras egenskap av mödrar och sammanhållande inom familjen utan som enskilda individer med utvecklingsmöjlig-

heter och med möjligheter att forma sin nations framtida öde. Det är mycket möjligt att vi i detta tidiga skede – vi var en av de första nationerna i världen som ägnade vår uppmärksamhet åt detta – inte riktigt visste vilka metoder vi skulle välja. En del av seminarierna för kvinnliga lärare, bl. a. sekretariatskolor och flickskolor, fick kanske en delvis ensartad inriktning. Men å andra sidan har snart 15 år gått sedan dess. Vi har lärt oss mera, diskuterat mera och framför allt fått en dialog mellan oss och kvinnorna själva i u-länderna. Vi kan direkt ta del av deras synpunkter och önskemål. Jag vet att man gör det inom SIDA, jag vet att man inom UD:s u-avdelning ingående har studerat Kvinna i u-land. Det framgår av en PM, som kom i augusti i år. Framför allt vet jag det genom min egen organisation, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, som jag vill påstå av alla kvinnoorganisationer har de bästa och mest intima kontakterna med u-världens kvinnor – i Afrika, Asien och Latinamerika. Vi är själva mycket medvetna om en del oavsedda effekter av den hjälp som har givits. Jag vill speciellt nämna vad ILO helt nyligen har fäst uppmärksamheten på, nämligen att de bidrag som Sverige och alla andra i-nationer har givit som hjälp på jordbrukets område har bidragit till att man i länder i Afrika, där man tidigare hade gott om födoämnen, i dag har en uppenbar brist. I länder som Liberia, Senegal, Malawi, Övre Volta och Elfenbenskusten har man nämligen gjort upp mycket långsiktiga program, där man har byggt på vårt tekniska kunnande. Lantbrukets utveckling har därför långt ifrån underlättat den enorma bördan; effekten har blivit den motsatta. Den forskning som bedrivs vid universitetet i East Anglia i England visar att kvinnornas arbetsbörda, liksom deras status, i mycket stor utsträckning har ökats, medan möjligheterna till verkliga arbetsinsatser har minskat.

Mekaniseringen, som endast avser uppgifter som utförs av män – det gäller t. ex. markröjning och plöjning –, ökar de arealer som måste bearbetas av kvinnorna. Röjning blir också mycket svår när gödningsmedel och teknisk jordröjning introduceras. De nya metoderna ställer ofta högre krav på kvinnorna – plöjning för att undvika irrigation medför t. ex. att hackbearbetning och ogräsbekämpning blir nästan omöjliga för kvinnorna. De orkar helt enkelt inte med de nya uppgifterna. Den mycket intressanta promemorian från u-avdelningen på utrikesdepartementet behandlar just denna fråga. Det redogörs där för hur utvecklingen från det traditionella jordbrukssamhället till ett samhälle med ökad penninghushållning och individuell äganderätt på många sätt radikalt har förändrat kvinnornas situation – och det har inte skett i rätt riktning. Mannen har frigjorts från beroendet av klanen, medan kvinnan i rättslig mening har förblivit omyndig. Traditionella synsätt och människans inställning – det är ändå de som planerar utvecklings- och prioriteringsobjekt i u-länderna – har förblivit oförändrade.

Jag menar, herr talman, att vi måste ägna detta stor uppmärksamhet. Men jag vill också peka på att man just inom befrielseströrelserna har mött en helt annan situation. Min organisation har, som jag sagt, kontakt med de flesta kvinnoorganisationer och med så gott som alla sådana som finns inom befrielseströrelserna runt om i världen. Vi har mött dem och vi har fört dialoger

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

med dem. Det har lett till att vi till vår stora glädje och under stor ansvarskänsla nu har kunnat inleda ett utvecklingsprojekt i Moçambique för OMM, FRELIMO:s kvinnoorganisation.

Vi har enligt riksdagens beslut om prioritering av kvinno- och ungdomsorganisationers insatser för organisationer i u-länder för något år sedan fått SIDA-pengar – hela 3,2 milj. kr. – för alfabetiseringskampanjer, för att lära ledarna engelska vid sidan om portugisiskan, för att starta sömnadskollektiv och för att över huvud taget förändra kvinnornas situation i landet – och det är också detta jag framför allt vill beröra här.

När man, som de socialdemokratiska reservanterna gör, nämner stödet till befrielseströrelsen i Sydvietnam får man inte glömma bort att detta stöd i mycket stor utsträckning gick också till kvinnorna. Det var de som såg till att produktionen hölls i gång och att det röjdes upp efter bombningarna. De sköt ned bombplan från sina bevakningspunkter vid fabriker och i bostadsområden, de tog hand om de sjuka och de gamla. Och inte minst gav de barnen en trygghet i en orolig värld. De svarade för transporter av material till fronten, de fanns ute på risfälten och skötte dessa eller lagade de bombade vallarna för att inte floden skulle översvämma jordarna eller fördämningarna skulle brista, när männen befann sig vid fronten. De såg till att männen fick mat. Men det viktigaste var, att man gav alla en trygghet och ingav förhoppningen om fred.

Freden har också kommit liksom den gjort i Moçambique, i Guinea Bissau och i Angola, och vi vet att i Zimbabwe, i Namibia och i Sydafrika pågår kampen för självständighet.

Vi vet att kvinnorna är involverade i detta. Vi vet att man också i länder som Guinea Bissau tidigare när man befann sig på kampstadiet och när man plötsligt gick över till att själv ta ansvaret för landet många gånger ansåg att man klarade sig utan kvinnoorganisationer. I Guinea Bissau har man nu för några månader sedan insett att det är nödvändigt att ha sådana. Jag vill också hävda att det, inte minst ur jämlikhets- och jämställdhetssynpunkt, är nödvändigt att fortsätta det svenska stödet till de kvinnoorganisationer som finns inom de många befrielseströrelser som är i kamp eller som redan har börjat ta över ansvaret.

Det är nämligen inte så, som det ofta sägs, att jämställdheten är garanterad genom att den långa raden av kvinnor inom alla grupper i en nation dras med i befrielsearbetet. Man arbetar på jämställda villkor under den hårda press som råder under belägring, krigstillstånd och kamp, men man återgår när fredligare förhållanden har kommit till en situation, där gamla traditioner och synsätt bland männen och bland kvinnorna återkommer. Cubas kvinnor har vittnat om detta. Moçambiques kvinnor, som vi har ytterst nära förbindelser med, har vittnat om detta.

Moçambiques kvinnor hade förtryckts under århundraden. Kvinnorna var männens arbetskraft och hade ingen talan. Under den portugisiska kolonialismen ökade förtrycket ytterligare. Männen tvingades till arbete på plantager och i gruvor långt från hemmet – kvinnorna lämnades ensamma med hela ansvaret för familjen.

När kvinnorna deltog i FRELIMO:s kamp var liksom i Vietnam matförsörjningen och en hel del av underrättelseuppgifterna kvinnornas. Man organiserade särskilda kvinnobrigader, både i den civila och i den militära kampen, och när de befriade områdena så småningom upprättades var det till stor del kvinnorna som hade hand om utbildningsprogrammet.

Representanter för OMM, kvinnoorganisationen i Moçambique, har försäkrat oss att man i landet har en progressiv syn på kvinnans frigörelse, men de gamla traditionernas makt är stor, så stor att det kan befaras att om man inte vidtar verkligt omfattande åtgärder så kommer allt att återgå till det gamla, precis som tendensen har varit inom andra nationer, när fredliga förhållanden plötsligt upprättats. Befrielsekampen blir en parentes – man återgår eller vill återgå till förhållanden som rått under århundraden.

Därför vill jag betona att ett stöd till befrielseörelser är nödvändigt, även till sådana som vi efter svensk bedömning kan finna lämpliga utan uttalanden från FN:s säkerhetsråd och FN:s generalförsamling. Sedvänjor, religiösa föreställningar och gamla patriarkaliska inställningar är svåra att göra sig fri från. Vi har märkt det under decenniernas lopp här hemma, man märker det ännu mer i utvecklingsländerna.

Erfarenheterna från Kina, Vietnam och Cuba visar också att deltagandet i revolutionen och det feodala och kapitalistiska samhällets störtande visserligen ger förutsättningar för jämlikheten men inte medför garantier för ett samhälle med rättvisa åt kvinnorna. Därför vill jag från denna talarstol synnerligen bestämt hävda att ett stöd åt befrielseörelserna och ett stöd åt befrielseörelsernas kvinnoorganisationer är ett sätt att hjälpa till så att jämställdhet kommer till stånd och blir bestående.

Det räcker inte med att erövra jämställdheten. Det gäller, herr talman, att få den garanterad för nuvarande och kommande kvinnogenerationer.

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! I samband med att biståndspolitiska utredningen presenterade sitt huvudbetänkande fick jag anledning att speciellt uppmärksamma den verksamhet som Världsbanken och IDA bedriver och då självklart också uppmärksamma Sveriges relation till Världsbanksgruppen. När man tittar på detta måste man naturligtvis både titta på vilken andel av biståndet som bör vara multilateralt och inom ramen för det multilaterala biståndet diskutera omfattningen av insatserna till Världsbanksgruppen.

Det har i olika sammanhang, både här hemma i Sverige och i internationella fora, framförts stark och växande kritik mot Världsbanksgruppens verksamhet. Kritiken har bl. a. handlat om följande:

För det första är principerna för projektbedömning mycket snäva och i stort enbart inriktade på den rent ekonomiska avkastningen, vilket gör att socialt viktiga projekt som landsbygdsutveckling ofta sätts på undantag. Detta strider på ett avgörande sätt mot de biståndspolitiska mål som vi har satt upp från svensk sida, nämligen att nå ut med biståndet till de fattiga människorna i de fattiga länderna.

För det andra förekommer krav på motprestationer som u-länderna själva

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

uppfattar som intrång i sin nationella och politiska integritet. Också detta står i motsats till vår utgångspunkt att stödja u-ländernas egen strävan till nationellt oberoende.

För det tredje styrs Världsbankens verksamhet av maktpolitiska hänsyn. USA har ett helt dominerande inflytande över bankens verksamhet och USA utnyttjar också detta inflytande för att främja sina egna nationella ambitioner. Inte heller en sådan utgångspunkt ligger särskilt väl i linje med de svenska biståndspolitiska målen.

För det fjärde har Världsbanken agerat emot länder som nationaliserat utländsk egendom. När så har skett har banken ställt sig på de utländska fordringsägarnas sida, vilket strider mot de krav som u-länderna själva framfört i samband med diskussionen om en ny ekonomisk världsordning.

Den femte punkten för kritik är att u-länderna och u-landsgruppen har bara ett marginellt inflytande över Världsbanken. Röstreglerna där garanterar nämligen att det avgörande inflytandet över verksamheten ligger hos länder som USA, England och Frankrike. Också mot denna bakgrund kan man säga att även Sverige blir en sparv i tranedansen. Den situationen innebär också att röstreglerna och deras tillämpning står i motsatsförhållande till en svensk biståndspolitisk strävan.

Till slut och för det sjätte är bankgruppens insatser koncentrerade till stater som har reaktionära regimer som slår vakt om överklassen och dess intressen. Det handlar alltså om stater som vi i Sverige inte finner det naturligt att i första hand samarbeta med.

Det är klart att man kan ursäkta sig med att Sverige bara lämnar bistånd till IDA och inte till Världsbanken som sådan. Men det är en dålig ursäkt, eftersom Världsbanken och IDA har samma styrelse, samma administrativa stab och samma kriterier för projektbedömning.

Jag tillhör inte dem som tror att vi på ett avgörande sätt kan åstadkomma radikala förändringar inom Världsbanksgruppen i en för Sverige önskvärd riktning. Den självklara förutsättningen när vi ser på Världsbanksgruppen är att vi måste göra det utifrån de progressiva u-ländernas utgångspunkter. Ur deras synvinkel är det avgörande problemet att det i dag inte finns ett tillräckligt klart alternativ till IDA – ett alternativ som kan ge lån på mycket mjuka villkor och som har en någorlunda omfattande ekonomisk kapacitet. Eftersom det alternativet ännu inte finns har man tvingats att söka sig till IDA.

I den socialdemokratiska reservationen, som Sture Ericson tidigare har talat för, pekar vi på att FN:s kapitalutvecklingsfond måste stärkas. Ett sådant arbete ligger helt i linje med bl. a. resolutionen från FN:s sjunde extra generalförsamling. Där uppmanades de rika länderna att kraftigt öka sina bidrag till kapitalutvecklingsfonden. Därför blev jag litet förvånad när den nyutnämnde utrikesministern tyckte – om jag fattade honom rätt – att det inte fanns någon anledning att gå in och göra ytterligare kraftiga satsningar på kapitalutvecklingsfonden. Jag tror alltså att det tvärtom är nödvändigt för oss att göra ytterligare kraftiga satsningar på den punkten. Jag menar att det är på

den vägen som vi i allt större utsträckning måste arbeta, såväl genom egna kraftiga ekonomiska insatser som genom att internationellt skapa en opinion för ett starkt stöd för denna fond som ett reellt alternativ till IDA.

Om man, som jag har försökt att göra i det här anförandet, ser användningen av våra biståndsmedel i relation till våra biståndspolitiska mål, kan man inte – om jag skall uttrycka mig diplomatiskt, vilket man kanske skall göra i internationella sammanhang – finna att IDA är vår mest naturligt näraliggande internationella samarbetspartner. Jag menar att man i stället kraftigt bör minska bidragen till IDA. De pengar som på så sätt kan frigöras bör överföras till i första hand kapitalutvecklingsfonden. Men de kan också utnyttjas till större insatser på det bilaterala området.

När den biståndspolitiska utredningen arbetade med sitt huvudbetänkande var en av arbetsuppgifterna att göra en enkät till ett antal u-länder. En av frågeställningarna var ungefär den här: Vilket bistånd skulle ni helst vilja ha, ett multilateralt eller ett bilateralt bistånd på ungefär de villkor som gäller för den svenska biståndspolitiken? Kanske var det en viss hövlighet som inverkade på svaren, men det var frapperande att vid den vägningen var det helt dominerande svaret att man föredrog ett svenskt bilateralt bistånd. Det säger något om vilken tilltro man har till den principiella politik som Sverige för när det gäller det bilaterala biståndet. Det kan ofta vara ett väl så gott alternativ.

Tillbaka till FN:s kapitalutvecklingsfond. Den har en helt annan uppbyggnad än IDA. Fonden är underställd UNDP:s styrelse, och i den styrelsen har u-länderna själva majoritet i motsats till vad som är förhållandet inom Världsbanksgruppen. Dessutom är fondens insatser koncentrerade till de minst utvecklade u-länderna, och insatserna skall i första hand tillgodose de fattigaste befolkningsgruppernas behov. I motsats till vad man kan säga om Världsbanksgruppens policy rimmar FN:s kapitalutvecklingsfonds policy väl med de svenska biståndspolitiska målen. Ett kraftigt ökat svenskt bidrag till fonden kan naturligtvis också resultera i att fler länder börjar lämna bidrag, alternativt ökar sina egna bidrag till denna fond. På så sätt kan också fonden bli ett viktigt alternativ till IDA för de fattigaste u-länderna och för, ytterst, de fattiga människorna i de fattiga länderna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till socialdemokraternas reservation nr 2 i det betänkande som nu behandlas.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Vid denna sena tidpunkt i debatten har i stort sett alla enskildheter i det betänkande vi nu har att behandla diskuterats ganska grundligt. Jag har inte heller begärt ordet för att gå in på någon av de enskilda frågorna i betänkandet utan för att göra några mer principiella reflexioner om våra relationer till u-länderna och om u-landsproblematiken som sådan.

Den planet som vi lever på har inte några obegränsade tillgångar. Vi är beroende av råvaror som finns lagrade i jordskorpan och som inte förökar sig. Vi är också beroende av vår jords förmåga till fruktbarhet, av dess förmåga att avkasta livsmedel av olika slag. Inte heller den förmågan är obegränsad.

Tvärtom är tendensen f. n. att denna fruktbarhet minskar genom olika former av naturförstörelse.

Vi har under det senaste århundradet kunnat se en snabbt accelererande ökning av människornas uttag av jordens lagrade råvarureserver och av människornas utnyttjande av jordens produktionsförmåga. Vi kan förutse tidpunkten när ett sådant här växande uttag inte längre är möjligt, när jordens kapacitet att förse oss med olika råvaror är uttömd. Vad som är det allvarliga och vad som är aktuellt just i dag är det faktum att det bara är en minoritet av jordens befolkning som står för detta växande råvaruuttag. Och det är en minoritet som därigenom har skaffat sig en rikedom som är enastående i världshistorien. Samtidigt lever fortfarande större delen av världens befolkning och ett växande antal människor under en fattigdom som kanske också är enastående i världshistorien.

Vad det alltså ytterst handlar om är hur vi skall kunna anpassa människans tillvaro och verksamhet här på jorden till jordens möjligheter att försörja oss och hur vi skall kunna fördela jordens resurser på ett någorlunda rättvist sätt. Det är också fråga om hur vi skall kunna ge alla människor på jorden en chans att medverka till ett gemensamt välbefinnande.

Jag tror att det är nödvändigt att vi har detta bakgrundsperspektiv när vi diskuterar vår u-landspolitik, att vi gör det med utgångspunkt i en ekologisk grundsyn, att vi gör det i ett medvetande om att vi måste skapa en global hushållning med jordens resurser, att vi gör det i medvetande om att vi måste skapa en utvecklingsprocess som berör och engagerar alla människor.

Vi skall inte inbilla oss att den ekonomiska utveckling som de industrialiserade västländerna har genomgått är en modell som vi kan sätta upp som ett föredöme för u-länderna. Lika viktigt som det är att u-länderna får del av de kunskaper som vi i industriländerna har förvärvat, lika viktigt är det att de också lär av våra misstag och undviker att upprepa dem. Skall vi här i världen få till stånd en välbefinnandesutveckling som berör jordens befolkningsmajoritet, måste den bygga på en helt annan teknisk utveckling än den som kännetecknar den industrialiserade världen i dag. Det måste vara en teknik som är inriktad på att maximalt ta till vara naturresurserna. Det måste vara en teknik som är anpassad till de ekologiska kraven. Det måste vara en teknik som möjliggör en decentraliserad produktion. Det måste vara en arbetsintensiv teknik, som kan ge de många människorna sysselsättning och möjligheter till engagemang i utvecklingen. Det måste också vara en teknisk utveckling som tar till vara de sociala strukturer som existerar i u-landssamhällena, som inte ställer krav på orimliga omställningar hos de människor som berörs.

Givetvis måste u-länderna själva välja sin framtidsväg. Men vårt medvetande om att det är u-länderna som har huvudansvaret för vilken utvecklingsväg de skall beträda får inte innebära att vi i de industrialiserade länderna underskattar vårt eget ansvar. Vårt inflytande är stort, vare sig vi vill det eller inte. Det är i-länderna som leder den tekniska utvecklingen i världen. Det är vi som har de största forskningsresurserna. Vi ingriper ofrånkomligt i u-ländernas utveckling genom vårt biståndssamarbete, även om vi har målet att

bedriva det på u-ländernas villkor. I-ländernas föredöme har givetvis också ett stort inflytande på den politik som u-länderna väljer.

Har vi ett sådant betraktelsesätt som jag här har skisserat har vi också anledning att för egen del ta konsekvenserna. Detta gäller både ett land som Sverige och alla andra industriländer. Det är vi som har det största ansvaret för den ohämmade råvaruförbrukningen i världen, och det är på oss de största kraven måste ställas att vi lär oss en effektiv hushållning med råvaruresurserna. Det är vi som har det största ansvaret för miljöförstöringen i världen. Därför är det naturligtvis på oss som det största ansvaret ligger att skapa nya miljövänliga produktions- och konsumtionsmönster. Det är vi som måste utveckla ett mera medvetet konsumtionsval så att inte vår lyxkonsumtion blir ett hinder för u-landsmänniskornas möjligheter att få sina grundläggande behov tillfredsställda.

Det är fel som det ibland hävdas att bara vi blir rikare så får vi också större möjligheter att hjälpa u-länderna. Det är inte den vägen det kan gå, utan vi måste vara medvetna om att en ökning av rikedomen i de rika länderna sker på de fattiga ländernas bekostnad, helt enkelt därför att jordens resurser är begränsade.

Vi får inte se u-landsfrågorna ur perspektivet "vi och de", utan vi måste ha klart för oss att vi har ett gemensamt ansvar för att hushålla med jordens resurser och fördela dem på ett rättvist sätt. Vi har ett gemensamt ansvar och en gemensam framtid.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har tidigare under debatten ställt en direkt fråga till Pär Granstedt; han är nämligen den ende av de 14 som skrev på pressmeddelandet om IDB den 26 maj i fjol som går upp i den här debatten. Nu har han talat i tio minuter och lyckats undgå att nämna IDB.

Ni 14 ställde ju mycket bestämda villkor – bestämda förbehåll talade ni om i pressreleasen. Och det var hårda förbehåll: ni krävde positiva förändringar i IDB:s politik och ytterligare analys och nya bedömningar från svensk sida osv. för att Sverige skulle bli medlem. Men sedan ni hade skrivit er pressrelease röstade ni för fullmakter till regeringen. Sedan struntade regeringen totalt i era villkor. Den bara anslöt Sverige till IDB i september i fjol.

Min korta fråga till er var: När ni nu kan se vad som har hänt i IDB – att där har blivit en rad negativa förändringar, inte positiva – hur ställer ni er då? Ni blev lurade när det gällde medlemskapet. Nu kan ni konstatera en mängd förändringar som betyder att de fattiga får mindre andel av lånen medan de rika får mera, att de blodigaste diktaturerna ökar sin andel medan det inte blir någon ökning till investeringar i social infrastruktur. Har ni ändrat uppfattning, eller hur kommer det sig att ni är så tysta?

Vi talade i debatten i fjol om hyckleri. Jag tycker att ert beteende här

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

alltmera bekräftar misstanken att det rörde sig om hyckleri. Ni var under press från Centerns ungdomsförbund, från Vi unga och från en lång rad av centerns lokalavdelningar, och därför trixade ni ihop er pressrelease, men ni menade tydligen inte allvar med den. Menade ni allvar med era åsikter om IDB, hade ni allvarliga betänkligheter, som ni skrev i pressreleasen, då har ni ju inget annat alternativ i dag än att rösta för den socialdemokratiska reservationen.

Mot bakgrund av de fakta som har redovisats om IDB i dag måste man fråga sig: Vad är det för utveckling inom IDB som skall få Pär Granstedt och hans 13 partivänner här i salen att ställa upp på ett svenskt utträde ur IDB? Herr Korpås har tidigare antytt att han kan tänka sig att göra det till våren, när han har fått den utvärdering från regeringen som han efterlyser. Vad är det för villkor för att ni skall hålla fast vid de åsikter som ni så kaxigt redovisade i er pressrelease den 26 maj 1977?

PÄR GRANSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag var inte inne i kammaren när Sture Ericson ställde sin fråga första gången. Därför visste jag inte vad han frågade om, och följaktligen kunde jag inte svara i mitt ursprungliga anförande. Men jag skall försöka göra det nu i stället.

Det är alldeles riktigt som Sture Ericson berättade, att inför Sveriges anslutning till IDB var vi några stycken som hyste allvarliga farhågor för hur organisationens framtid skulle te sig. Vi ställde också vissa krav om vilken utveckling som vi ansåg nödvändig för att Sverige skulle kunna vara med i IDB. Vi förutsatte vidare att regeringen skulle göra förnyade analyser innan man beslöt sig för en anslutning till IDB. Våra krav kom också att avspegla sig i utrikesutskottets yttrande i den här frågan och kom med i riksdagsbeslutet. Såvitt jag förstår har också regeringen gjort dessa fortsatta analyser. Jag utgår från att regeringen följde riksdagsbeslutet på den punkten.

Nu kan vi konstatera att utvecklingen inom IDB under detta år tycks bekräfta de farhågor som vi hyste när vi stod inför en anslutning till banken. Frågan om Sverige i framtiden kan vara medlem i IDB måste naturligtvis fortfarande vara aktuell.

Det här är i och för sig inte ett enkelt problem. Såvitt jag har förstått finns det motstridiga krafter inom den här banken – viljeyttringar i olika riktningar precis som inom alla andra internationella organisationer. Det finns också stater förutom vi själva som arbetar för en annan ekonomisk politik inom IDB. Dit hör flera av de mindre staterna i Latinamerika, de få stater som har politiska system som vi upplever som något så när acceptabla. De är väldigt angelägna om att Sverige skall vara med i banken. De upplever det som en försvagning av den progressiva gruppen inom IDB om Sverige gick ur. Det är naturligtvis någonting som också bör tas med i våra överväganden. I viss mån påminner problemen med IDB om problemen med Världsbanken, vilken såvitt jag vet inte ens Sture Ericson har krävt att vi skall lämna. Frågan gäller när vi skall anse att slaget definitivt är förlorat. Jag anser att ett års medlemskap inte är tillräckligt för att bedöma vilka möjligheter det finns att

få till stånd en vettigare politik inom IDB. Vi bör alltså avvakta ytterligare en tid innan vi tar definitiv ställning till ett fortsatt medlemskap i organisationen. Det är min personliga bedömning, men hur de andra kommer att ställa sig vet jag inte.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det har skett en ordentlig svängning i Pär Granstedts uppfattning. Han ställde villkor för att vi skulle gå med i IDB. Dessa villkor har inte uppfyllts. Den som läser riksdagsprotokollen från den 21 november 1977 och 30 maj 1978 får besked på den punkten. Nu är vi emellertid med i IDB, och då säger Pär Granstedt att ett års medlemskap inte är tillräckligt för att bedöma hur det skall bli i fortsättningen. Men vi har gått med i banken på premisser som inte alls överensstämmer med de krav som Pär Granstedt ställde. Nu talar han litet runt om motstridiga krafter inom IDB, om stater som tycker att vi skall vara med osv. Detta bekräftar mina värsta farhågor om hyckleri inom den här gruppen av 14 centerpartister. Jag förmodar nämligen att de övriga 13 instämmer med Pär Granstedt. Eljest deltog de väl i den här debatten.

Det är uppenbart att centern fortfarande är bunden av de kompromisser man gjorde med moderaterna i trepartikoalitionen. Man är fortfarande lojal mot Burenstam Linder. Den politiken har kostat centern en tredjedel av dess väljare, men man vill ändå inte kasta loss utan tänker köra vidare. Det är beklagligt. Man kommer tydligen inte heller i dag att agera efter egen övertygelse och eget förnuft, utan man sitter fast i högerburen. De senaste veckornas utveckling har inte frigjort centerns riksdagsgrupp från moderaternas omfamning. Det är bara att med beklagande konstatera detta.

Jag har ingen större förhoppning om att de 13 centerpartisterna, i den votering som följer här i kväll, skall visa sig rakryggade och stå för det de sade i den pressrelease som gavs ut i fjol våras och som refererades i olika tidningar.

PÄR GRANSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Sture Ericson är en i internationella sammanhang mycket erfaren person och vet mycket väl hur internationella organisationer fungerar. Därför är jag litet förvånad över att han nu, när vi inte på ett år har lyckats förvandla IDB efter våra ideal, tycker att i och med detta alla våra ambitioner och villkor har förfallit. Sture Ericson, som t. ex. är djupt engagerad i nedrustningsfrågorna och vet vilka möjligheter vi har haft under vår långa tid i nedrustningsarbetet att åstadkomma en situation på rustningsområdet som stämmer med den svenska politiken, borde kanske också i detta sammanhang ha klart för sig att man när man arbetar internationellt måste ha något litet tålmod. Framför allt får man inte tro att ett år är tillräcklig tid för att på ett påtagligt sätt ändra en organisations verksamhet.

Det är litet skillnad mellan hur man ställer sig inför att gå med i en organisation och hur man handlar när man har varit med ett år. Också det är någonting som Sture Ericson med sin gedigna internationella erfarenhet

borde vara medveten om. Detta har utrikesministern uttryckt ganska väl. Om vi i detta land tog oss före att gå med i en internationell organisation ett år för att gå ur nästa år och kanske gå med i en annan organisation det tredje året, skulle det inte vara särskilt främjande för våra möjligheter att med krav på att bli respekterade agera i internationella samfund.

Jag vidhåller att om vi inte kan iakttå förutsättningar på sikt för en bättre utveckling inom IDB bör vi fortfarande vara beredda att ompröva vårt medlemskap. Vi bör noga följa utvecklingen och inte se vårt medlemskap i IDB som någonting definitivt. Men att säga att man efter bara ett år skall dra sig ur är ett fullständigt orimligt sätt att agera.

GILLIS AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Jag kanske förvånar en del genom att blanda mig i denna debatt. Men av speciella orsaker vill jag gärna säga några ord om en liten del av det stora komplex som här diskuteras. Det gäller det fackliga kravet på socialklausul i GATT liksom det fackliga kravet på representation i GATT.

Jag erkänner gärna svårigheterna att nå internationellt gehör för dessa krav, i varje fall till att börja med. Men här gäller det ju att ge uttryck för vad vi tycker och tänker och vad vi på sikt skall arbeta för. Jag vill därför helt ansluta mig till reservationen I, vari begärs att riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

Varför vill jag då särskilt understryka reservationen i denna del? Jo, så sent som i november förra året visste inte dåvarande handelsministern ens om att det existerade några frizoner, än mindre vad dessa frizoner innebar. Om de finns, är de väl inte märkvärdigare än de frihamnar vi har i Sverige, sade han. När vi vet detta, förstår vi bättre varför man på det hållet inte visar något större intresse för en socialklausul i dessa sammanhang.

När opinionen inom arbetarrörelsen förra året växte sig allt starkare för en socialklausul riktad mot de s. k. frizonerna, visste den borgerliga regeringen tydligen inte om att sådana zoner existerade. Nu vet den mer. Men det är ändå fackföreningsrörelsen som här haft den hetaste viljan och har den största vetskapen för att kunna göra något.

Men utskottsmajoriteten skriver bara runt utan att erkänna dessa faktiska förhållanden. Man talar om att våra krav kunde uppfattas som ökad protektionism. Och en del dövar sitt samvete med att säga att det inte bara är internationella företag som har dåliga arbetsplatser. Jag tycker det är ett lamt försvar mot den begärda fackliga representationen.

Som ytterligare belägg åberopar jag också vad fru Sigurdson förut i dag framhållit, att fackföreningsdelegationer nu planerar att resa till en rad länder i Asien just för att ytterligare studera situationen i dessa frizoner.

Trots allt detta, trots fackföreningsrörelsens klara intresse i dessa frågor, visas ingen som helst förståelse i det borgerliga lägret för vad som här finns att tillgå. Att man inte tar vara på den fackliga erfarenheten och vetskapen på detta område är för mig obegripligt. Borde inte i varje fall folkpartiet kunna agera förnuftigare i dag, när man inte längre är bunden av den blockstereotypa

avogheten mot fackföreningsrörelsen? I så fall finns nu ett utmärkt sätt att fira friheten: genom att rösta på reservationen 1. Men jag må erkänna att jag inte har några som helst illusioner på den punkten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna, framför allt reservationen 1 om facklig representation.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag skall här göra några kommentarer till två motioner där jag är huvudmotionär. Den ena av dem har blivit föremål för viss välvilja hos utskottet.

Men låt mig först slå fast att det är min uppfattning – liksom mitt partis uppfattning – att vårt folk skall hjälpa fattiga länder och nödlidande folk. Det är ett ansvar som åvilar alla industriländer. Men det skall vara en hjälp av positiv art, inte hjälp till krigföring, inte ett bistånd som kan försämra villkoren för människorna i mottagarländerna eller i andra länder som kan bli utsatta för våra mottagarländers speciella intressen.

Jag tänker på det speciella slags verksamhet som exempelvis Cuba ägnat sig åt i afrikanska stater. Cuba bedriver som bekant och sedan länge krig i Afrika med flera tiotusentals välutbildade soldater eller s. k. rådgivare. Cuba är sedan många år – och fortfarande – mottagare av svensk u-hjälp. Beslut har fattats om att denna hjälp skall upphöra, men vi fortsätter att sända tiotals miljoner svenska kronor årligen till den kommunistiska Castroregimen, trots att vi vet att landet bedriver krigshandlingar av aggressivt slag i afrikanska länder. Detta är knappast en verksamhet av det slag som svenska folket vill se sina pengar användas till.

Det kan naturligtvis – och med viss sannolikhet – hävdas att det svenska biståndet till Cuba inte används just till vapen och ammunition för att döda människor på en annan kontinent. Detta hävdas också av de politiker som bär ansvaret för att Sverige fortsatt att ge miljoners mångfald till detta krigförande land. Men det borde stå fullt klart för envar att om ett land får en förstärkning av statskassan, låt vara till vissa bestämda projekt, så underlättar detta möjligheterna för samma land att lägga ned pengar på annan verksamhet, exempelvis krigföring. Dessutom måste man besinna den moraliska aspekten. Svenska folket uppfattar det knappast som moraliskt rätt att ett land som får del av våra skattepengar därför att det betecknas som u-land bedriver aggressiva krig i andra länder.

Det finns också anledning att komma ihåg att Cuba sedan ett par år av FN inte längre betraktas som ett fattigt land i vanlig bemärkelse.

Herr talman! I den ena av de båda motioner som jag väckt tillsammans med moderata partikolleger om biståndspolitik och som behandlas i föreliggande betänkande tar vi upp frågan om det bundna biståndets andel av våra årliga anslag till u-länderna. Vi föreslår att riksdagen uttalar sig för att en ökad andel bundet bistånd, alltså svenska varor och tjänster, utgår i stället för reda pengar. På det viset skulle sysselsättningen kunna förbättras avsevärt i vårt land, vilket borde vara helt i linje med svenska folkets önskan.

Utskottet medger att den bundna andelen av det svenska biståndet är låg.

Låt oss konstatera att den i jämförelse med den bundna andelen från andra givarländer i allmänhet är mycket låg. Andra länder är inte så till den grad generösa som vi. Det finns länder vilkas andel bundet bistånd är mycket stor, betydligt större än 50 %. Utskottets argumentering för att ändå avstyrka vårt i dubbel bemärkelse moderata förslag går ut på att vi inte kan öka den egna andelen bundet bistånd för att vi i internationella sammanhang fortsättningsvis skall kunna driva tesen om biståndets avbindning.

Frågan är då om det skall vara nödvändigt att Sverige driver tesen om avbindning. Jag ifrågasätter om vi skall komma med pekpinna eller ställa krav på andra länder i detta avseende. Men även om somliga politiker anser det, framstår det som ganska orimligt att Sverige under rådande arbetslöshetsförhållanden skall skicka ut flera miljarder svenska kronor i reda pengar, cash, när vi utan att behöva rodna – snarare borde vi vara stolta – skulle kunna ge en större andel i form av svenska varor och tjänster. Det är ju bra produkter som vi har i vårt land. När våra mottagarländer i stället får pengar, använder de ju dessa mestadels till att köpa varor – men i andra länder, i våra konkurrentländer i stor utsträckning.

Jag vill gärna fästa uppmärksamheten på hur den socialdemokratiska regeringen handlade när den i början av 1970-talet fann att betalningsbalansen var dålig och att arbetslösheten växte. Man ökade då den bundna andelen av vårt bistånd. Detta konstaterar utskottet, och jag kan tillägga att denna förändring blev mycket kraftig. Då gick det an för socialdemokraterna, nu begär samma parti i en motion som behandlas i detta betänkande och som har herr Palme som första namn, att en ökad avbindning skall ske. Omtanken om den svenska sysselsättningen är tydligen inte lika stor när man inte själv sitter i ansvarig regeringsställning.

Under budgetåret 1976/77 utgjorde den bundna andelen av vårt bistånd 19 %. Året före var den 20 %. 1977/78 sjönk andelen till endast 14 %. Innevarande budgetår, 1978/79, ökar man visserligen med 3 % till 675 milj. kr. Det är i och för sig tacknämligt men ändå ringa, och 17 % andel bundet bistånd är klart mindre än vad som gällde under socialdemokratins sista regeringsår.

Samtidigt minskar också mottagarländernas fria köp av svenska varor och tjänster. För några år sedan kunde vi tillgodoräkna oss nära 40 % – av bundet och obundet bistånd – i form av svensk upphandling. Nu är vi nere vid endast ca 30 % enligt SIDA:s beräkning.

Låt mig ge ett litet räkneexempel på vad det handlar om:

2 miljarder av vårt svenska bistånd 1976/77 användes av våra mottagarländer till inköp i våra konkurrentländer. Om man räknar med att varje årsarbete motsvarar ett förädlingsvärde av 100 000 kr., skulle dessa 2 miljarder i Sverige i runda tal motsvara en sysselsättning av 20 000 personer. Med andra ord skulle ca 20 000 arbetslösa svenskar ha kunnat få arbete om dessa 2 miljarder svenska biståndskronor ingått i ett varubistånd eller på annat sätt bundits i stället för att, som nu, skänkas i reda pengar.

Vi är naturligtvis medvetna om att det är orcalistiskt att begära 100 % av biståndet i form av upphandling i Sverige, även om andra givarländer inte

sällan kommer nära den siffran. Men även om man nöjer sig med ett betydligt blygsammare mål, skulle en ökad biståndsbinding uppenbart kunna få en icke oväsentlig betydelse ur sysselsättningssynpunkt. Om t. ex. hälften av biståndsmedlen som 1976/77 gick till inköp i andra länder i stället användes för upphandling i Sverige, skulle redan detta, om vi följer mitt räkneexempel, kunna motsvara en sysselsättning av 10 000 personer.

Herr talman! I den andra motionen, nr 1905, har vi moderater föreslagit att regeringen snarast måtte vidta åtgärder för att utvidga investeringsgarantisystemet, så att det kommer att omfatta alla de u-länder där den föreslagna fonden för industriellt samarbete kan vara verksam eller där svenska industriinvesteringar i övrigt kan väntas ske. Här kan vi moderata motionärer tydligt hoppas på ett tillmötesgående i en kommande proposition. Utskottet skriver välvilligt och finner att i avvaktan på ett regeringsförslag vill man inte föregripa de förslag som då kan bli aktuella. Givetvis hoppas jag – och räknar faktiskt med – att förslagen i vår motion nr 1905 om ett utvidgat investeringsgarantisystem skall återkomma i den aviserade propositionen.

Mot den bakgrunden kan jag yrka bifall till utskottets hemställan.

GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! I anledning av replikväxlingen mellan Pär Granstedt och Sture Ericson gör jag reflexionen att det tog två år för centern att bryta sig ur den regering som inte uppfyllde ungcenterns ideal. Kan man hoppas på att den tidsfristen räcker för de unga centerpartisterna för att också dra sig ur IDB?

Jag konstaterar vidare att Pär Granstedt gjorde ett kort gästspel i denna debatt. Han var inte inom hörhåll när Sture Ericson ställde sina frågor, och vad jag kan se har han redan nu lämnat föreställningen. Är det månne så att marken bränns under fötterna på de unga centerpartisterna?

Jag vill återge en replik ur Dramatens uppsättning av Stiftelsen – en legend av Vallejo. Så här säger Asel till Tomas: Du kan tvivla hur mycket som helst, men du får inte upphöra att handla.

Det är när Tomas berövas sina drömbilder och successivt upptäcker den brutala verklighet han befinner sig i som tvivlen hotar att leda till handlingsförlamning.

Den risken föreligger också när vi sysslar med bistånds- och u-landspolitik.

Arbetet i den biståndspolitiska utredningen har visat mig många riken i världen. De upplevelser jag då har haft har inneburit en frestelse till resignation och handlingsförlamning. Tvivlets frågor har hopat sig.

Har biståndet önskad effekt? När det fram till de människor som är i störst behov? Ger vi bistånd till de rätta länderna, i rätta, lämpliga former, med rätt innehåll? Sker det verkligen en utveckling?

Frågorna kan leda till resignation. Men vi måste fortsätta att handla, och det som driver oss är solidariteten. Därför är det nödvändigt att också vår inrikespolitik bygger på solidaritetens grund. Det är nämligen bara om vi inom Sverige för en politik i solidaritet med de svaga grupperna som vi kan

behålla ett brett folkligt förankrat stöd för en solidarisk u-landspolitik.

Förslaget till ny ekonomisk världsordning har givit oss anledning att pröva vårt lands alla relationer till u-länderna. Det har uppstått ett behov att formulera en u-landspolitik. Regeringens proposition sägs handla om u-landspolitik, men den inskränks till enbart biståndspolitik och förslaget om industribistånd. Det är enligt min mening en brist. Jag skall inte närmare kommentera förslaget, men jag vill ändå uppehålla mig något vid den övergripande u-landspolitikens förutsättningar.

I socialdemokraternas partimotion och i reservationerna till det betänkande som nu behandlas finns det en lång rad synpunkter och förslag till en u-landspolitik i en bredare mening. Vi ger också en övergripande målsättning då vi säger: "Det är nödvändigt att solidaritetsmotivet i ökad utsträckning får påverka u-landspolitiken." Det innebär att det finns anledning att i framtiden väga in fler av de målsättningar som gällt för biståndet även på andra områden. För att det skall bli möjligt är en demokratisering av det ekonomiska livet i vårt eget land en förutsättning. Först då vi har fått en rimlig ekonomisk demokrati och ekonomisk rättvisa blir det möjligt att utforma en u-landspolitik som i ökad utsträckning bygger på solidaritetsmotivet.

I fackföreningar, folkrörelser och forskningsinstitutioner pågår f. n. diskussioner om hur Sveriges relationer till u-länderna skall utformas i framtiden. Sekretariatet för framtidsstudier har påbörjat ett forskningsprojekt om Sverige i en ny ekonomisk världsordning. Denna framtidsstudie skall förhoppningsvis ge ett viktigt bidrag till debatten om hur Sverige skall utforma sina relationer till u-länderna. Folkrörelserna bör kunna ge värdefulla synpunkter på denna studie.

Folkrörelserna, fackliga organisationer, kyrkor och samfund har haft och har stor betydelse för framväxten och tillväxten av vår moderna biståndspolitik. De har kunnat förankra ett internationellt engagemang i breda folklager. Genom folkrörelser av olika slag kan människor få en möjlighet till direktkontakt med internationellt arbete för rättvisa, och därmed har ett brett engagemang kunnat byggas upp. Nu när vi lever i sviterna efter Gösta Bohmans svångrempolitik som lett till ökade klyftor och när vi lever i sviterna efter den internationella ekonomiska krisen är det viktigt att vi ger informations- och opinionsbildningsarbetet tillräckliga resurser. Man märker nämligen att intresset och engagemanget för biståndsfrågorna börjar bli svagare i skuggan av de inhemska kriserna. Samtidigt är det viktigt att beakta att informations- och opinionsbildningsarbete tjänar föga, om inte människorna i vårt eget land har en bestämd känsla av att de går mot ökad rättvisa. Jag upprepar: En inrikespolitik som leder till ökade klyftor i vårt land är det allvarligaste hotet mot det internationella engagemanget.

Folkrörelserna har också möjligheter att själva bedriva ett effektivt biståndsarbete dels genom insamlade medel, dels genom bidrag från SIDA. Folkrörelserna, främst de fackliga och kooperativa organisationerna, kan ibland på ett sätt som inte är möjligt för det statliga biståndsorganet direkt stödja organisationer och människor i u-länderna som arbetar för rättvisa och

utveckling. Detta folkrörelsebistånd kan och bör öka.

Det finns i många, för att inte säga alla u-länder rörelser som arbetar för rättvisa och oberoende genom mobilisering, medvetandegörande och öppen kamp. Deras projekt kan långt ifrån alltid godkännas av den egna regeringen. Enda möjligheten att nå dessa rörelser med ett stöd är att enskilda organisationer förmedlar detta. Broderskapsrörelsen anför i sitt yttrande över den biståndspolitiska utredningen att stödet till folkligt förankrade rörelser i u-länder, kyrkor, fackliga organisationer, kooperativa rörelser och befrielse-rörelser som har en sådan inriktning kan bli strategiskt på så sätt att det blir ett stöd för människors kamp för rättvisa och oberoende.

De enskilda organisationernas biståndsinsatser kan aldrig bli annat än ett komplement till den statliga biståndsverksamheten. Volymmässigt kommer de att förbli en ganska obetydlig del. Men de är viktiga av främst två skäl:

För det första kan de enskilda organisationerna nå fram till vissa behövande grupper i u-länder som inte nås av det statliga biståndet.

För det andra medverkar de till att stärka engagemanget för u-länderna hos breda grupper i vårt eget land.

Av sistnämnda skäl är det ytterst viktigt att ökade resurser ges till folkrörelserna för deras u-landsinformation bland sina medlemmar. Vi får väl anledning att återkomma till detta längre fram. Stödet är nödvändigt för att stärka viljan till handling.

Slutligen, om vår anslutning till kraven på en ny ekonomisk världsordning skall bli något mer än retorik under kristallkronorna krävs det att vi nu på allvar tar oss an utformningen av konkreta åtgärder. Jag har en bestämd känsla av "att tiden härefter är kort".

GUNNAR OSKARSON (m):

Herr talman! I motionen 1023 har jag tillsammans med ett flertal medmotionärer hemställt att riksdagen måtte uttala att svenskt bistånd omedelbart skall avbrytas till mottagarland, vilket är aktivt engagerat utomlands i militära operationer som inte kan betraktas som vidtagna i självförsvar, att nya avtal om bistånd icke bör ingås med sådant land och slutligen att framtida biståndsavtal förses med en klausul, som innebär att svenskt bistånd omedelbart skall upphöra om mottagarlandet deltar i militära operationer utanför landets gränser och som inte har med det egna landets säkerhet att göra.

Föregående år hade vi en motion med en liknande hemställan. Utskottet avstyrkte även då motionen bl. a. med hänvisning till att biståndspolitiska utredningen hade som en av sina huvuduppgifter att pröva principerna för den svenska biståndsverksamheten.

Den biståndspolitiska utredningen, som framlagt sitt förslag, anför i fråga om valet av mottagarländer bl. a. följande: "Ekonomisk och social rättvisa måste vara utvecklingssamarbetets huvudsyfte och präglade såväl biståndets utformning som valet av samarbetsländer. Det svenska biståndet måste inriktas på ett samarbete, som innebär ett direkt angrepp på fattigdomen och

dess orsaker, det skall nå ut till de fattigaste och mest eftersatta grupperna." Om denna målsättning råder det bred enighet i vår riksdag, vilket det vittnats om tidigare i dag från flera talare.

När det gäller avveckling av bistånd anger utredningen två orsaker som bör leda till att biståndet avbryts: dels när den ekonomiska nivån i mottagarlandet är sådan att biståndet inte längre är motiverat, dels när sådana förändringar inträffat i mottagarlandet att riktlinjerna för vår biståndsverksamhet inte längre är för handen.

Vi motionärer anser att våra riktlinjer för biståndsverksamhet inte är för handen om mottagarlandet engagerar sig i militära handlingar utomlands, som inte har något som helst samband med landets säkerhetspolitik. Här har tidigare i debatten nämnts att Cuba har 60 000 soldater engagerade i strider långt utanför landets gränser i andra världsdelar, i länder och mot länder som väl ingen kan göra gällande har att göra med det egna landets säkerhet på något sätt – detta som ett exempel; det finns säkerligen fler. Det framstår som i högsta grad stötande för svenska medborgare att vi med u-landsbistånd skall stödja ett land som är invecklat i aggressiva militära operationer utomlands, operationer som inte har något samband med det egna landets självförsvar. Om ett land anser sig ha råd att hålla stora välutrustade styrkor som legotrupper i fjärran belägna länder, kan det inte ligga i vårt intresse att lämna utvecklingsbistånd till ett sådant land.

Vi är övertygade om att de principer för avbrytande av svenskt bistånd som vi fastlagt i vår motion har ett starkt stöd i svensk opinion. Som jag tidigare sagt har utskottet avstyrkt vår motion. Ett särskilt yttrande som stöder motionen har avgetts av Allan Hernelius och Ingrid Sundberg. Vi motionärer hade väl hellre sett en reservation med yrkande om bifall till motionen. Men så har det inte blivit.

Utskottets motivering för avslag tycker jag är minst sagt svävande och grumlig. Detta gäller såväl förra årets skrivning som årets. Utskottet skriver att det kriterium som angavs i förra årets motion inte var tillräckligt klart eller uttömmande för att utan svårighet kunna tillämpas i alla tänkbara situationer. Och i anslutning till årets motion skriver utskottet "att det erbjuder stora svårigheter att uppställa allmängiltiga och entydiga regler för alla de olika situationer då ett avbrytande eller ett avvecklande av bistånd kan bli aktuellt på grund av händelser eller åtgärder i mottagarlandet".

Herr talman! Vi har i vår motion inte talat om "alla tänkbara situationer" eller "alla de olika situationer" som kan uppstå utan om en konkret situation och ett konkret fall: om ett land deltar i krigshandlingar fjärran från landets territorium och dessa handlingar inte har något samband med det egna landets självförsvar eller säkerhetspolitik. Då skall vi avbryta vårt u-landsbistånd. Detta är, herr talman, en enkel och klar princip.

Jag har i dag inget yrkande, men vi motionärer har anledning att återkomma i detta ärende.

I detta anförande instämde Olle Aulin (m) och Per-Olof Strindberg (m).

ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! När jag nu hörde mina partikamrater Göthe Knutson och Gunnar Oskarson kom jag att tänka på en aktuell schlager. Man skulle med en lätt travestering kunna säga: "Det blir alltid bättre fram mot natten".

Jag har i motionen 532 föreslagit att ingen u-hjälp skall ges till s. k. befrielse rörelser och att land som är invecklat i krigshandlingar skall erhålla endast humanitär hjälp. Till land som är invecklat i krigshandlingar bör detta gälla vare sig krigshandlingarna förekommer på eget eller på annat lands territorium. Om hjälp till sådana länder anses ofrånkomlig av humanitära skäl, bör sådant bistånd kanaliseras endast genom missionen eller någon humanitär hjälporganisation. Liknande förslag framförs, som nyss nämnts, i motionen 1023.

När jag läser utskottets yttrande över de här motionerna, slår det mig hur utskottet hummar och vrider sig än åt den ena sidan och än åt den andra, och jag får en känsla av att man helst skulle ha velat tillstyrka motionerna. Men utskottet har till sist beslutat sig för att säga att "en prövning måste sist och slutligen göras i de enskilda fallen".

Man säger också att det är svårt att förutse de situationer som kan föranleda ett omedelbart avbrytande av biståndet. Och det är naturligtvis riktigt så länge man inte har klart angivna gränser för när biståndet skall upphöra. Dessa gränser när det gäller land som befinner sig i krig eller är invecklat i krigshandlingar har jag angivit i min motion. Följer man dessa klara regler är gränsdragningen inte särskilt svår. I utskottsskrivningen står att långvariga och allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna gör att biståndet kan avvecklas. Jag vill fråga: I vilket krig har inte de mänskliga rättigheterna kränkts allvarligt? Såvitt jag förstår gäller det i alla krig. Då är krig ett skäl att avbryta biståndet.

När det gäller våldsorganisationerna, de s. k. befrielse rörelserna, är utskottet mycket välvilligt. Man skryter med att Sverige är den ledande biståndsgivaren på detta område. Man talar om en fortsatt utbyggnad av detta bistånd, att Sverige skall söka förmå andra länder att öka sitt bistånd, att biståndet till befrielse rörelserna skall ges en mer långsiktig karaktär och att man skall fortsätta med detta stöd. Dessa uttalanden är djupt oroande.

Vad som är positivt är att man skriver att enskilda hjälporganisationer skall kunna förmedla stödet. Men vad som är särskilt oroande är att stödet skall utgå som *direkt* stöd i de fall där FN uttalat sig för ett sådant stöd. Även i de fall där stödet utgår som rent humanitärt stöd är det ytterligt tveksamt när det gäller s. k. befrielse rörelser. Det är ju ingen större skillnad om en våldsrörelse strider med svenska vapen och kinesisk medicin eller om man har kinesiska vapen och svensk medicin.

Dessa s. k. befrielse rörelser arbetar ofta för att förändra vissa länders styrelsekick och för att själva komma till makten. När inte det kan ske på annat sätt tar man till våld, vilket resulterat i att allvarliga krigshandlingar f. n. förekommer inom och mellan flera afrikanska stater.

Ofta har man väl inte lyckats med någon annan befrielse än att "befria" ett stort antal oskyldiga civila från livet. Är det sådant vi skall stödja med

Nr 16

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

svenska skattebetalares pengar?

I den nya regeringens regeringsförklaring saknar jag vissa mycket viktiga bitar. Men en onödig passus finns där, nämligen följande: "Vårt bistånd till u-länderna skall öka."

Det är oroande. De svenska skattebetalarna vill inte arbeta och betala skatt för att dessa skatter skall användas till att hjälpa folk i andra världsdelar att få större slagkraft för att kunna slå ihjäl fler av sina medmänniskor. Allt stöd till s. k. befrielseörelser och krigförande länder bör därför omedelbart upphöra. Jag tror inte att insikten om detta är tillräckligt stor bland politiker än. Men jag tror att den insikten kommer att öka för varje år.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 283

Nej - 12

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl. samt 3:o motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151
Nej - 142
Avstår - 2

Mom. 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282
Nej - 12

Mom. 8

Propositioner gav på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl. samt 3:o) motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Bertil Måbrink begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 16

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 8 antar reservationen nr 2 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 135
Nej - 12
Avstår - 144

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 141

Mom. 9

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 10 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 281
Nej - 12
Avstår - 1

Mom. 11

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Anna Lisa Lewén-Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 148
Nej - 143
Avstår - 3

Mom. 13

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 16

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282

Nej - 12

Mom. 15

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Anna Lisa Lewén-Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 16 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153

Nej - 142

Mom. 17

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Anna Lisa Lewén-Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 18 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 142

Mom. 19

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 19 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282
Nej - 12

Mom. 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 20 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282
Nej - 12

Nr 16

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Mom. 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 21 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 283

Nej - 12

Mom. 22 och 23

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 24

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 24 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 283

Nej - 12

Mom. 25 och 26

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 27

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Anna Lisa Lewén-Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 27 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 141
Avstår - 1

Mom. 28

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 6 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Bertil Måbrink begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 28 antar reservationen nr 6 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl. i motsvarande del röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträk-

Nr 16

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Nr 16

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 139
Nej - 12
Avstår - 144

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 28 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 129
Avstår - 13

Mom. 29

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 30

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 30 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 283
Nej - 12

Mom. 31

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 31 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1914 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 283
Nej - 12

§ 2 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1978/79:4 med anledning av motion om meritvärdet av anställning utomlands

Konstitutionsutskottets betänkande

1978/79:8 med anledning av motion om ändrad benämning på departement m. m.

Försvarsutskottets betänkanden

1978/79:2 med anledning av motion om försvarets rationaliseringsinstitutets fortsatta verksamhet

1978/79:3 med anledning av motion om den andliga vården inom försvarsmakten

Jordbruksutskottets betänkande

1978/79:3 med anledning av motioner om tillvaratagande av bär och svamp, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 3 Arbetstagares rätt till ledighet för utbildning

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79:1 med anledning av motion om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning.

I detta betänkande behandlades motionen 1977/78:274 av Karl Hallgren m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen med bifall till motionen beslutade anta ändringar i lagen (1974:981) om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning

Nr 16

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Arbetstagares rätt
till ledighet för
utbildning*

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Arbetstagares rätt
till ledighet för
utbildning*

beträffande 5, 6, 10 och 13 §§, innebärande *dels* att den tid vilken en arbetsgivare hade möjlighet att skjuta på begärd ledighet skulle minskas till hälften av vad som f. n. gällde, *dels* att uppskovsmöjligheten i fråga om facklig utbildning skulle avskaffas, *dels* att domstolsprövning skulle kunna påkallas om uppskovet översteg sex månader i normalfallen och två månader vid korttidsledighet och *dels* att arbetstagare som avbröt studier och hade skäligen anledning därtill skulle ha rätt att omedelbart återgå i arbete.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:274.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Lagen om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning har varit föremål för riksdagens behandling vid flera tillfällen. Vänsterpartiet kommunisterna har alltsedan lagens tillkomst påtalat de fel och brister som vi anser att lagen är behäftad med. De invändningar som vårt parti gjorde redan vid antagandet av lagen har visat sig vara välgrundade. De krav på ändringar som då restes är således lika aktuella och angelägna i dag som 1974. Av den anledningen har vpk också i år motionerat om ändringar av lagen.

Det är i första hand arbetsköparnas lagliga rätt att uppskjuta påbörjandet av fackliga studier som vi anser är till stor skada för den fackliga utbildningen. I flera fall har det förekommit att arbetsköpare – med hänvisning till lagen – skjutit på påbörjandet av fackliga studier. Det har i sin tur inneburit att den eller de som avsett att delta funnit det meningslöst och tvingats att avstå. Det kan inte anses särskilt meningsfullt för en arbetare, som avsett att delta i en sex veckors facklig kurs, att hoppa in när kursen pågått i två veckor. Om någon uteblir från en sådan facklig kurs, så ersätts i regel han eller hon av någon annan som står i tur att få delta. På så vis förhindras många att över huvud taget delta i sådana studier.

Vänsterpartiet kommunisterna anser därför att bestämmelserna om arbetsköparnas uppskovsrätt när det gäller fackliga studier måste utmönstras helt ur lagen. Dessutom bör enligt vår mening den övriga uppskovsrätten begränsas och de nuvarande tidsfristerna kraftigt skäras ned. 5 § bör därför ändras enligt det förslag som redovisas i motionen 274, dvs. så att tidsfristen sex månader ändras till tre.

Detsamma är förhållandet beträffande tidsfristerna för att anställda skall kunna föra frågan inför domstol. Den nuvarande utformningen av lagbestämmelserna ger den anställde rätt att påkalla domstols prövning först efter två år beträffande förläggningen av ledigheten om den avser mer än en vecka och först efter ett år om ledigheten avser högst en vecka. Vi anser att dessa tidsfrister bör ändras till sex resp. två månader. 6 § bör därför ändras på sätt som föreslås i motionen.

Vi upprepar också kravet på en ändring av 10 §, som ger arbetsköparna rätt att utestänga en anställd från återgång till sitt arbete, om han eller hon av någon anledning avbrutit utbildningen. Denna utestängning kan vara upp till två veckor. Vårt parti har ansett det skäligen att de som utan särskild anledning avbrutit påbörjade studier behandlas efter nuvarande bestämmelser.

Däremot anser vi det vara fullkomligt felaktigt att bestraffa någon med två veckors inkomstbortfall, om utbildningen avbryts på grund av omständigheter som man inte själv råder över. Sjukdom i hemmet eller ekonomiska svårigheter o. d. kan framtvunga ett avbrott. I sådana fall anser vi det självklart att den anställde skall ha rätt att omedelbart återgå till sitt arbete. Därför föreslår vi en sådan ändring av 10 §.

När det gäller skadeståndsbestämmelserna har vpk tidigare gjort invändningar mot att de fackliga organisationerna kan dömas till skadestånd, därest de felaktigt utnyttjar sitt tolkningsföretråde. Vi anser att denna bestämmelse är ytterst betänklig. Fackföreningarnas företrädare kan lätt hamna i situationer där avvägningarna blir svåra och där risken för skadestånd menligt kan påverka deras ställningstagande i för medlemmarna negativ riktning. Vpk anser därför att 13 § andra stycket, vilket stadgar om skyldighet för facklig organisation att utge skadestånd, helt skall utgå.

Som vanligt är det ett enhälligt utskott som föreslår att riksdagen bör avslå motionen. Motiveringarna för avslagsyrkandet är ett hänvisande till tidigare riksdagsbehandlings sedan 1974. Utskottet hävdar att det inte har inträffat något som givit utskottet anledning att ändra uppfattning från gångna år i dessa frågor. Av utskottets redovisning kan jag förstå att man inte har ansträngt sig över hövan med att ta reda på hur denna lag har påverkat studiemöjligheterna för de anställda, om man över huvud taget har forskat i frågan alls. Hade man gjort det skulle man kanske ha funnit anledning att ändra lagtexten, kanske i den riktning som vi har föreslagit.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 274.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Studieleighetslagen ger alla arbetstagare rätt till ledighet för att undergå utbildning, som det står i lagens 1 §. Avsikten är att studierna skall vara planmässiga, följa en viss kurs eller ha ett schemalagt utbildningsavsnitt. När lagen trädde i kraft 1975 innebar den en möjlighet till vidareutbildning och en möjlighet att varva yrkesarbete och studier.

Med de ständigt nya krav som ställs på arbetskraften i vårt tekniskt avancerade samhälle ökar behovet av sådan fortbildning och vidareutbildning. Det finns också människor som av rent personliga skäl vill avbryta yrkesverksamheten och börja studera. Därför var tillkomsten av den här lagen ett steg framåt – jag höll på att säga ett ganska rejält steg framåt.

Karl Hallgren m. fl. kommunister tar i sin motion upp en rad krav på förändringar av lagen, krav som också väckts tidigare och då avvisats inte bara av utskottet utan också av riksdagen. De vill ha en förändring av 5, 6, 10 och 13 §§. Det gäller bl. a. reglerna om tidsfrister vid ledighetens förläggning och skadeståndskrav på arbetstagarorganisationerna i vissa situationer. Vpk vill att den tid under vilken arbetsgivaren har möjlighet att skjuta upp begärd ledighet skall minskas till hälften i förhållande till vad som f. n. gäller. Vpk vill vidare avskaffa uppskovsmöjligheten för facklig utbildning.

När lagen antogs 1974 avstyrkte utskottet liknande krav, som redan då framfördes från vpk:s sida. Det gällde de nu aktuella paragraferna. Inrikes-

utskottet, som vårt utskott hette på den tiden, nämnde att det fanns skäl att sammanjämka uppfattningar så att rimliga önskemål om studieledigheten kunde förenas med intresset att verksamheten på arbetsplatsen kunde fortgå utan allvarliga störningar. Vidare erinrades om att reglerna om förläggning av ledigheten i 5 § är dispositiva.

I fråga om återgång till arbetet i förtid, dvs. 10 §, sade utskottet att regeln om underrättelse 14 dagar i förväg förutom att arbetsgivaren ges respittid får betydelse också för de vikarier som tjänstgör i den studielediges ställe. Ett bifall till vpk-motionens ändringsförslag skulle enligt utskottets då uttalade uppfattning medföra osäkra anställningsförhållanden för vikarierna. Samma invändningar på den punkten kan göras i dag.

Herr Hallgren tycker att utskottet inte har bemödat sig särskilt mycket om att resonera kring motionen. Möjligen skulle man kunna säga att motionärerna inte heller har trängt djupare in i ämnet utan återkommer i sak med samma argument som anförts vid några tidigare riksdagar. Och så långt jag förstod av herr Hallgrens anförande här i kammaren innebar det inte heller något nytt grepp på frågan. Detta kan då kanske vara något försonande när utskottet inte gått längre i sin diskussion och redovisning av sitt ställningstagande, som innebär avslag på vpk-motionen.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Elver Jonsson säger att jag skulle ha påstått att utskottet inte har resonerat så mycket kring den här motionen. Det var inte vad jag sade. Jag sade att utskottets ledamöter inte har bemödat sig över hövan med att undersöka hur den här lagen har verkat ute i arbetslivet. Jag har också pekat på att det har förekommit fall då man har vägrat människor att delta i fackliga studier. På så sätt har alltså dessa människor gått miste om en värdefull utbildning i fackliga frågor. Det anser jag vara allvarligt.

Sedan sägs här att det är väl anpassade tidsfrister. Det står ju tydligt i lagen att den ena parten har möjlighet att uppskjuta påbörjandet av studier under en tidsfrist upp till två år. Detta anser vi vara orimligt. Om nu Elver Jonsson och de övriga i utskottet anser att det skall vara så att en arbetsköpare har möjlighet att förvägra en anställd att påbörja studierna innan två år har förflutit, så må det stå för deras del. Vi kan inte dela den uppfattningen.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag säga att hela den här lagen i stor utsträckning bygger på avvägning. Det är intressant att konstatera att man inte bara på politiskt håll – med undantag av kommunisterna – har ansett att det är en rimlig avvägning, utan att man också på fackligt håll har delat den uppfattningen. Det må sedan gälla 10 § i fråga om tillträdet efter studier eller 5 § om studietidens förläggning. Jag tog upp några av skälen till att man kommit till denna slutsats.

Sedan är det väl ändå så att det måste vara en viss korrespondens mellan anställningstryggheten och rätten att hantera sin egen studieledighet.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i dess betänkande nr 1.

Nr 16

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Obligatorisk arbetsförmedling,
m. m.*

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Elver Jonsson har tydligen inte följt med i den här frågan riktigt. Han säger att det bara är kommunisterna som har ansett att tidsfristerna är för kraftigt tilltagna. När man tog del av remissvaren i samband med antagandet av lagen var LO, ABF och även andra fackliga organisationer emot att man hade så långa frister. Bl. a. hade ABF framfört samma krav som vi nu upprepar, nämligen en halvering av dessa frister. Detsamma hade LO uttryckt i sitt remissvar. Vad Elver Jonsson påstår är alltså inte helt riktigt.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 274 av Karl Hallgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 274 av Karl Hallgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 278

Nej – 12

§ 4 Obligatorisk arbetsförmedling, m. m.

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79:2 med anledning av motion om obligatorisk arbetsförmedling, m. m.

I detta betänkande behandlades motionen 1977/78:836 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla

1. om skyndsamt utarbetande av förslag till lag som förbjöd åsiktsregistrering, personundersökning och svartlistning av arbetare,

2. om skyndsamt utarbetande och framläggande av förslag till lag om obligatorisk arbetsförmedling.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:836.

189

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Obligatorisk arbetsförmedling,
m. m.*

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har under en lång rad år motionerat om att svartlistning och åsiktsregistrering av fackligt och politiskt aktiva arbetare skall förbjudas i lag. Vi har samtidigt krävt inrättande av obligatorisk arbetsförmedling, som skulle utgöra ett viktigt instrument för att stoppa svartlistningen. Hittills har de övriga riksdagspartierna motsatt sig sådana åtgärder – man har ansett dem vara alltför drastiska. Men dessa krav är i dag minst lika aktuella och välmotiverade som tidigare. Vårt parti har därför ansett det nödvändigt att på nytt ta upp dessa frågor, och det gör vi i motion nr 836.

Maktförhållandena mellan arbetare och arbetsköpare har – trots tillkomsten av lagen om anställningsskydd och medbestämmandelagen – inte i någon väsentlig grad förändrats. Arbetsköparna kan fortfarande fritt välja och vraka mellan arbetsökande. Att påstå att SAF:s § 32 är helt avskaffad är således fel. Passusen i § 32 om att "fritt anställa" är fortfarande kvar ogravrad.

Denna arbetsköparnas självtagna "rätt" att fritt anställa är naturligtvis av stor betydelse. Den ger möjlighet att svartlista fackligt och politiskt aktiva. Så sker också på den svenska arbetsmarknaden i dag. Vpk har i tidigare motioner gett exempel på detta. Vi har också i årets motion tagit fram några sådana. Jag skall nöja mig med att här återge ett.

Vid Bolidens kemifabrik utanför Helsingborg vägrades en arbetare återanställning, trots att han tidigare skött sitt jobb exemplariskt och trots att företaget sökte arbetskraft. Motiveringen för att inte anställa den arbetsökande var att han hade skrivit en bok om arbetsmiljö och att denna till stora delar handlade om företagets arbetsmiljöproblem. Vid en närmare undersökning kunde man konstatera att arbetsköparen näppeligen kunde känna till denna bok vid det tillfälle då arbetaren i fråga vägrades anställning, eftersom boken då ännu inte hade gått i tryck.

När fallet uppmärksammades i massmedia och frågor ställdes till företagets informationschef om varför inte denna arbetare fick återanställning blev svaret: Jag vet inte exakt. Men läs hans bok!

När facket sedan kopplades in på fallet medgav företaget att man ända sedan 1959 hade registrerat arbetare vid företaget, men man ansåg att registreringen inte fördes på annat sätt än som skedde i många andra företag. Detta bevisar således att företagen har kontakter med varandra i dessa frågor och att man är överens om hur man skall registrera radikala arbetare och fackligt aktiva. Fackklubben har, som också nämns i motionen, begärt förhandlingar och kräver att all registrering av arbetare skall upphöra.

Till denna del av motionen säger utskottet:

"I motionen påstås att det förekommer att arbetsgivare registrerar och svartlistar radikala arbetare."

I en sådan skrivning kan man lätt utläsa utskottets vaga tilltro till att det verkligen förekommer registrering och svartlistning. Det må vara förståeligt om de borgerliga ledamöterna i utskottet har svårt att vidgå detta, men att socialdemokraterna i utskottet ställer sig bakom en sådan kryptisk skrivning

är naturligtvis anmärkningsvärt. De borde väl ha samma uppfattning i denna fråga som fackklubben på Bolidens kemifabrik. Det borde inte heller ha varit så svårt för SAP-ledamöterna att kontakta facket och få dessa uppgifter verifierade, men det har man tydligen inte haft intresse av. Man har gått med borgarna och yrkar avslag på motionen. Detta sker utan att man ens har ett särskilt yttrande i den här frågan som ju rör hela arbetarklassen.

Obligatorisk arbetsförmedling skall enligt vår mening fungera så att om en arbetssökande av arbetsförmedlingens tjänstemän ansetts kvalificerad för ett arbete som är ledigt och den sökande blir anvisad detta arbete, då skall det inte finnas någon möjlighet för en arbetsköpare att avvisa den som arbetsförmedlingen anvisat. På så sätt kommer man bort ifrån registrering och svartlistning, för den blir ju då verkninglös.

Obligatorisk arbetsförmedling är betydelsefull och nödvändig också från andra utgångspunkter. Det finns i dag många företag som egenmäktigt sätter åldersspärrar för nyanställning. Det finns företag som exempelvis kräver att den sökande skall ha fullgjort första värnpliktsjämsgöringen eller att han eller hon inte har uppnått en ålder av 40 år. På så sätt utestängs två viktiga åldersgrupper från anställning, nämligen ungdom under 20 år och arbetare som har fyllt 40 år. Det är dessa två grupper som i dag är värst utsatta på arbetsmarknaden. Här kan alltså arbetsköpare utan att fråga vare sig facket eller myndigheter tillskansa sig den bästa och mest effektiva arbetskraften i samhället. Det är en otillbörlig och självtagen rätt som med det snaraste måste stoppas. Det måste ske något på det här området om man skall lyckas hejda den omfattande utslagningen av speciellt ungdom men också av arbetare i de högre åldersgrupperna, något som ju detta förfarande främjar.

Vänsterpartiet kommunisterna har också i motionen tagit upp det andra ledet i registreringen. Det gäller de omfattande personundersökningarna som alltför ofta förekommer och som i vissa fall arbetsförmedlingarna är arbetsköparna behjälpliga med. Det rör sig om utfrågningar som är direkt diskriminerande och som inte har med arbetssökandens kvalifikationer att göra. Dessa företeelser är helt oacceptabla och oförenliga med elementära demokratiska rättigheter. Vi anser att detta förfarande med det snaraste måste upphöra.

Med hänvisning till vad som anförts i motionen, vilken är väsentligt fylligare än detta korta anförande, yrkar jag bifall till motionen 836.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Karl Hallgren nämnde att detta är ett yrkande från vpk och att det kommit igen ganska många gånger här i kammaren men aldrig skapat någon större entusiasm från kammarens sida.

Det är naturligtvis väldigt viktigt att motverka alla slag av godtycke, politisk svartlistning, diskriminering etc. när det gäller rekrytering av medarbetare till företag. Det är något som vi alla kan vara fullständigt eniga om. Den inställningen kommer också mycket klart till uttryck i utskottets betänkande, både den här gången och tidigare gånger då frågan varit uppe i kammaren.

Det finns två vägar att angripa problemet. Den ena är centralistisk och centralbyråkratisk och innebär att man överlåter åt ett statligt ämbetsverk att bestämma vem som skall arbeta var. Den andra är decentraliserad och innebär att man stärker arbetstagarnas inflytande på företagen i denna fråga liksom i andra frågor och att man ser de anställdas inflytande över personalfrågorna som ett sätt att motverka den här typen av godtycklighet, svartlistning etc. Utskottet har tagit ställning för den senare vägen.

Det förslag som vpk har fört fram – förslaget om den obligatoriska arbetsförmedlingen – innebär just den centralistiska och byråkratiska vägen. Det skall vara det statliga ämbetsverket som bestämmer anställningsförhållandena. Vi tror alltså att det riktiga i en marknadsekonomi som den vi har i Sverige är att man stärker arbetarnas inflytande och på så sätt ser till att man får en rekrytering av medarbetare som sker på sakliga och förnuftiga grunder. Vpk:s förslag hör hemma i en centralstyrd planekonomi. Det är i och för sig logiskt för vpk som anhängare av en centralstyrd planekonomi att föra fram det här förslaget. Men för oss som tror på ett samhälle som fungerar i mera decentraliserade former är det lika logiskt att ta avstånd från vpk:s förslag, och därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Det är inte särskilt meningsfullt att ta upp en djupgående debatt om huruvida det skall vara det eller det samhällssystemet. Men när Pär Granstedt nu så klart har uttalat att han är motståndare till de centralbyråkratiska organen, dvs. arbetsförmedlingarna, som då skulle bestämma vem som skall arbeta och var, skulle jag vilja fråga hur han ställde sig till antagandet av främjandelagen. Där är befogenheterna desamma som dem vi föreslår i det här fallet. Talade och röstade Pär Granstedt emot riksdagens beslut den gången, i så fall godkände han ett centralbyråkratiskt organ av det slag han nu så starkt talar emot.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det är en något annan struktur på främjandelagen, Karl Hallgren. Den bygger ju på anpassningsgrupper inom de olika företagen där arbetsförmedlingen ingår men där verksamheten bedrivs på varje enskilt företag. Detta kan alltså inte jämföras med ett system med obligatorisk arbetsförmedling.

Dessutom har främjandelagen som syfte att ta hand om speciella grupper av arbetssökande, nämligen dem som har särskilda svårigheter att komma in på företagen. Det är alldeles givet att man härvidlag måste ta till hårdare metoder än vad som behövs vid rekrytering i allmänhet.

Sammantaget kan man väl säga, att med arbetstagarnas ökade inflytande, som successivt kommer att utbyggas genom medbestämmandelagen, och med de möjligheter som främjandelagen redan ger oss när det gäller de svårplacerade, blir det som vpk föreslagit överflödigt. Det skulle innebära en onödig byråkratisering av den svenska arbetsmarknaden.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Jag är övertygad om att svartlistning och registrering av politiskt och fackligt aktiva radikala arbetare kommer att förekomma så länge klassamhället består, såvida det inte vidtas åtgärder för att stävja detta. Sedan är det helt klart att främjandelagen ger arbetsmarknadsmyndigheterna rätt att ålägga företagare att anställa människor. Pär Granstedt sade att vissa kategorier som har det svårt i samhället kan anställas på detta sätt. Men om Pär Granstedt hade läst arbetarhistoria och känt till hur de svartlistade hade det i början av seklet, hade han vetat att detta var en grupp människor som då hade det svårt i samhället – de fick emigrera. Naturligtvis kommer de som utsätts för politisk registrering och utestängning från arbete – och då just fackligt och politiskt aktiva – att så småningom bli en grupp i samhället som får det svårt att erhålla arbete.

Det har vi exempel på också i dag. Det finns kvalificerade arbetare som varit utsedda till ledamöter i strejkkommittéer och som sedan fått sparken. De har fått söka arbete på kanske 20 företag men ändå inte fått något. Varför?

En kvalificerad chaufför, med all utbildning som tänkas kan, får inget arbete i dagens samhälle därför att han en gång har deltagit aktivt i den fackliga kampen på arbetsplatsen. Det kan vi inte acceptera.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag tror gärna att förslaget från vpk bygger på erfarenheter från början av seklet, som herr Hallgren hänvisade till, men det är litet riskabelt att bygga dagens arbetsmarknadspolitik på situationen i början av seklet och på studier av arbetarhistoria. Risken är att man drabbas av en stark konservatism och inte tar hänsyn till vad som händer i verkligheten. Vad som skett sedan dess är ju att vi har fått en medbestämmandelag och nu håller på att få medbestämmandeavtal, och jag utgår ifrån att dessa kommer att ge de anställda på företagen ett avgörande inflytande över dessas rekryteringsverksamhet.

När vi förra gången debatterade denna fråga framhöll jag för en partikamrat till herr Hallgren att jag utgår från att de fackliga organisationerna och de anställdas företrädare inte kommer att finna sig i att någon svartlistning tillämpas i företagen. Jag är också övertygad om att de fackliga organisationerna kommer att ha kraft nog att se till att ingen svartlistning tillämpas. Därmed kommer också detta problem att lösas på det sätt som jag tycker att det skall lösas på, nämligen genom ett förstärkt inflytande för de anställda i företagen, inte genom att man lägger över dessa frågor på ett statligt ämbetsverk.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Herr Granstedt gör sig skyldig till en ganska grov missuppfattning. För det första talar han om svartlistning i företagen och registrering utanför dessa. Det är tvärtom så att registreringen sker i det företag där arbetaren är anställd, varefter detta meddelar förhållandet till andra företag.

Nr 16

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Obligatorisk ar-
betsförmedling,
m. m.*

Då uppstår svartlistningen, som gör att arbetare inte får något jobb.

För det andra vill herr Granstedt inte förstå att de krav vi reser i dag bygger på erfarenheter från nuet. Det är inte bara så att herr Granstedt inte har läst arbetarrörelsens historia – han vill heller inte lyssna på vad jag säger. Jag framhöll för herr Granstedt att det än i dag finns arbetare som inte får något jobb efter att ha deltagit som ledamöter i en strejkkommitté.

På detta svarar herr Granstedt att vpk:s krav bygger på erfarenheter från början av seklet. Det stämmer inte. Det är i dag som registrering i företagen och svartlistning förekommer. Arbetsköpare upprättar register på förbunds-nivå, och därifrån utgår meddelanden om att inga av de svartlistade skall få anställas.

Det är inte så länge sedan en elektrikerfirma förlorade ett mål i arbets-domstolen därför att den hade registrerat arbetare. Det gäller alltså inte företeelser från seklets början utan något som har pågått hela tiden sedan dess och som kommer att fortsätta, om man inte stävjar dem genom sådana åtgärder som vi har föreslagit – sedan får herr Granstedt kalla dem centralbyråkratiska eller vad han vill. Huvudsaken är att det blir slut på denna registrering och svartlistning.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 836 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 836 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 278
Nej – 11

§ 5 Anställningsskydd

Nr 16

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79:3 med anledning av motioner om anställningsskydd.

Onsdagen den
18 oktober 1978

Anställningsskydd

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:834 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen uttalade

a) att deltagande i arbetskonflikt, oavsett sådan var lag- eller avtalsstridig, aldrig kunde utgöra saklig grund för uppsägning eller avsked,

b) att samarbetssvårigheter med arbetsgivaren eller med arbetskamrater, olovlig bortovaro, ordervägran, olämpligt uppträdande etc. endast i utomordentligt sällsynta fall kunde läggas till grund för uppsägning.

2. att riksdagen med bifall till motionen beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen om anställningsskydd (1972:4) 1, 3, 5, 10, 11, 13, 20, 38 och 39 §§ att gälla fr. o. m. den 1 juli 1978, innebärande ändring av grunderna för uppsägning och avsked, skadestandsreglerna, den personkrets lagen omfattade, permitteringsinstitutet och korttidsanställning, och

1977/78:1344 av Eric Marcusson m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen om anställningsskydd, innebärande att en sjukbidragsberättigad skulle få samma anställningsskydd som den som uppbar sjukpenning.

Utskottet hemställde

1. beträffande uppsägning och avsked m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:834,

2. beträffande anställningsskydd för långtidssjuka att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1344 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Lagen om anställningsskydd har blivit en ständigt återkommande fråga i riksdagen. Vänsterpartiet kommunisterna gjorde skarpa invändningar mot lagens utformning redan från början. Ledande representanter från LO hade kritiska synpunkter vid antagandet av lagen. Vid det tillfället ändrades också den ursprungliga lagtexten i propositionen. Men allteftersom denna lag varit i kraft har bristerna framträtt allt klarare.

I dag möts man ofta av ironiska leenden från arbetskamrater om man råkar nämna lagen om anställningsskydd. Och det är inte så märkvärdigt. Många arbetsköpare använder ju lagbestämmelserna som slagträ mot de anställda. Flera principiellt viktiga domar har avkunnats i arbetsdomstolen vilka har skapat prejudikat och är avgörande för framtida bedömningar. Flera fall har gällt uppsägningar och avskedanden. Det gäller arbetsköparnas rätt att införa korttidsvecka, dvs. att permittera.

Det som inte AD har stått till tjänst med i fråga om stöd till storbolagen har man kunnat träffa avtal om på toppnivå. Det gäller sämre uppsägningstider, provanställningar och avtal om egendomliga s. k. visstidsanställningar. Alla dessa frågor har tidigare tagits upp av vänsterpartiet kommunisterna men alltid tillbakavisats av de övriga riksdagspartierna. Vårt parti har därför ansett det nödvändigt att på nytt resa krav på ändringar i lagen.

För att börja från början med den första paragrafen så finns det en avgränsning som utesluter vissa arbetarkategorier från lagen. I punkten 4 undantas alla som hamnat i AMS-maskineriet – dvs. alla som arbetar inom skyddade verkstäder, beredskapsarbeten, viss utbildning osv. – och det är ju inte så få; sammanlagt rör det sig om ett par hundra tusen arbetare. Det har träffats avtal om provanställningar som omfattar upp till sex månader och som sedan förlängs med nya provperioder, en metod som ställer många utanför det egentliga anställningsskyddet. Vpk har i motionen 834 tagit upp dessa frågor på nytt. Vi har rest kravet på att fjärde punkten i 1 § helt utgår, så att lagen också gäller för dem som av arbetsmarknadsmyndighet har meddelats arbetslöshetshjälp i form av beredskapsarbeten, arkivarbete eller musikerhjälp eller som anvisats arbete i verkstad inom arbetsvården.

Vi anser att talet om att dessa människor måste stå till arbetsmarknadens förfogande och att deras sysselsättning därför skall betraktas som tillfällig är grundfalskt. Det har visat sig att skaran av människor som är sysselsatta i beredskapsarbeten och annan AMS-verksamhet för det första ständigt växer och för det andra får gå kvar i åratal utan att kunna beredas annat arbete. De som har hamnat på skyddade verkstäder betraktar i regel denna syssla som sista stationen före den definitiva utslagningen. Det finns arkivarbetare som haft samma syssla i mer än 15 år. För dem är denna sysselsättning inte något tillfälligt. Den är i regel det sista arbetet före förtidspensioneringen. Kravet på att dessa grupper skall omfattas av lagen är med all tydlighet välgrundat.

När det gäller utformningen av 5 § har vpk yrkat att den skall ändras så att avtal om andra anställningsformer än tillsvidareanställning inte skall få ingås med mindre än att arbetsmarknadsstyrelsen godkänt sådana avtal. F. n. är det så att avtal har ingåtts som klart strider mot – som det heter – god sed på den svenska arbetsmarknaden. Dit hör bl. a. avtalet mellan Transportarbetareförbundet och Sveriges stuvareförbund. I avtalstexten har man tagit in en passus rörande de extra anställda som säger att "hittills gällande praxis skall gälla", vilket innebär att en s. k. extra stuveriarbetare i praktiken är anställd så länge som det aktuella arbetet varar. Det kan vara tre timmar, en dag eller en vecka, således helt beroende på hur lång tid det tar att lossa eller lasta ett fartyg. Det spelar ingen roll om arbetaren i fråga har haft samma arbete och samma anställning i 15 eller 20 år, vilket ofta är fallet exempelvis i Göteborg, man har i alla fall bara anställning per timme. För dessa arbetare är naturligtvis anställningstrygghet ett helt obekant begrepp. Vi är övertygade om att denna typ av avtal aldrig skulle ha upprättats om arbetsmarknadsstyrelsen först skulle ha gett sitt godkännande. 5 § bör därför ändras enligt motionsförslaget.

Vad beträffar uppsägningsreglerna i 11 § är de så utformade att ungdomen

diskrimineras. Graderingen av uppsägningstiden efter ålder från en till sex månader är enligt vår uppfattning felaktig. Dessutom är den ju avtalsbar. Och det står redan nu klart att avtal har träffats som innehåller försämringar jämfört med lagens bestämmelser. Vpk anser att lagen skall stadga sex månaders uppsägning för alla, oavsett ålder, och att avtal endast får ingås om längre uppsägningstid än sex månader. Då kommer man ifrån diskrimineringen av ungdomen.

Ändringsförslagen i 5 och 11 §§ innebär att redaktionella ändringar måste göras i 3 §, vilket vi också har föreslagit i vår motion.

Rätten till underrättelse om uppsägning och avsked finns intagen i 10 resp. 20 §§. Enligt vår mening är dessa bestämmelser ofullständiga. Att bara, som det heter, underrätta "arbetstagaren personligen" är otillräckligt. Även den fackliga organisationen bör underrättas. Facket har ett stort intresse av att få reda på om någon medlem hotas av uppsägning eller avsked. Inte sällan förekommer det att arbetare bara kallas upp och meddelas att arbetsköparen har för avsikt att säga upp eller avskeda vederbörande. Det förekommer då att den berörde ställs inför valet att själv säga upp sig för att få saken ur världen så smärtfritt som möjligt. Det är inte alls säkert att det i sådana här fall föreligger saklig grund för vare sig uppsägning eller avsked utan att facket – om det blir underrättat om arbetsköparens avsikt – kan klara ut frågan så att anställningen kan fortsätta. Vårt förslag om tillägg till 10 och 20 §§ att "underrättelse om uppsägning skall samtidigt lämnas till facklig organisation som avses i 32 §" löser problemet. Det bör alltså tillgodoses.

I utskottsbetänkandet sägs på s. 6: "Den tidigare gällande principen om arbetsgivarens fria uppsägningsrätt har i lagen ersatts av krav på saklig grund för uppsägning." Det är i och för sig riktigt, och det är ett framsteg. Men det hade självfallet varit mycket bättre om den dåvarande inrikesministern hade avstått från att i förarbetena till lagen presentera en lång lista på vad han ansåg skulle kunna godtas som saklig grund för uppsägning och avsked. Där står bl. a. att ordervägran, olovlig bortovaro, olämpligt uppträdande, samarbets svårigheter med arbetsgivaren eller med arbetskamraterna, deltagande i allvarlig olovlig konflikt, ja, att t. o. m. långvarig sjukdom kan anföras som saklig grund för uppsägning. Ser man då till AD:s tolkning av dessa anvisningar finner man att samarbetssvårigheter också med andra än arbetskamrater eller företagsledning, således helt utomstående, kan anföras som saklig grund för uppsägning. Olaglig eller lagstridig handling som begåtts utanför arbetet och för vilken vederbörande dömts av civil domstol kan också åberopas som grund för uppsägning. Det finns domstolsutslag i AD på detta.

Ja, vad mer kan arbetsköparna önska sig? Här är ju allt som tänkas kan uppräknat. Vad som är värst i detta sammanhang är att man i förarbetena klart uttalat att deltagande i strejk kan läggas till grund för uppsägning och avsked. Likaså kan samarbetssvårigheter med arbetsköparen eller med arbetskamrater åberopas. Sådant kan naturligtvis provoceras fram och leda till avsked eller uppsägning. Det är mot dessa bestämmelser eller anvisningar som en bred opinion i dag går till storms.

Om arbetsköparen på Bil & Traktor i Boden inte haft stöd i den lag som vi nu diskuterar eller i MBL, som också nämnts tidigare i dag, hade man med stor sannolikhet inte kunnat avskeda bilarbetarna i Boden. Företagsledningen hade säkerligen tvingats att tänka i andra banor än man nu gjort. Men med lagen om anställningsskydd och MBL i ryggen kan man från arbetsköparhåll sparka alla som inte frivilligt ger upp och viker från sina rättmätiga avtalskrav.

Vpk har i årets motion upprepat kravet på att riksdagen skall uttala att deltagande i strejk aldrig får utgöra saklig grund för uppsägning eller avsked och att samarbetssvårigheter med arbetsgivaren eller med arbetskamrater, olovlig bortovaro, ordervägran, olämpligt uppträdande osv. endast i utomordentligt sällsynta fall kan läggas till grund för uppsägning.

När det gäller permitteringsbestämmelserna, som regleras i 21 §, anser vpk att dessa måste ändras så att den som drabbas av permittering skall ha lön och andra anställningsförmåner från första permitteringsdagen och att arbetsköparen skall stå för kostnaderna. Som bestämmelserna nu är skall man ha varit permitterad i endera två veckor i en följd eller sammanlagt 30 dagar under ett kalenderår. Kostnaderna för den tid som ligger däremellan får samhället och den anställde tillsammans stå för. Vi anser att detta är fel.

Jag vill i sammanhanget också hänvisa till att den senaste LO-kongressen beslöt att resa samma krav. Det är egendomligt att inte de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet ställt sig bakom detta rättmätiga krav från de stora fackliga organisationerna, bl. a. LO. Man har i stället traskat patrull med borgarna och avstyrt motionskravet. Det är högst egendomligt. Lagtexten i 21 § bör ändras i enlighet med förslaget i motionen 834, vilket innebär att ersättning utgår från första permitteringsdagen.

När det gäller skadeståndsbestämmelserna står det helt klart att arbetsdomstolen varit alltför generös mot arbetsköparna. I flera fall har endast symboliska skadestånd utdömts för allvarliga brott mot lagens bestämmelser. Vi anser det vara av stor betydelse att skadeståndsbeloppet för brott mot lagen blir av den storleksordningen att det får en avskräckande effekt. Därför bör – som vpk föreslår – ett minimibelopp på 10 000 kr. införas för varje brott mot lagen. 38 § bör ändras enligt motionsyrkandet.

Vpk anser också att 39 § sista stycket bör utmönstras. En sådan bestämmelse drabbar i första hand unga arbetare. Det kan inte vara riktigt att man bara av den anledningen att man varit anställd kortare tid skall ha en svagare ställning på arbetsplatsen. Här är det ju också fråga om skadestånd till någon som sagts upp eller avskedats då saklig grund enligt domstolsutslag inte föreligger och då arbetsköparen trots domstolsutslaget hävdar att anställningen skall upphöra. Brottet som sådant mot lagbestämmelserna är väl lika grovt om det gäller en anställd som varit på företaget fem år eller fem månader. Den som varit anställd i fem år kan få 24 månadslöner, men den som varit anställd i fem månader får endast fem månadslöner. Det är en fantastisk skillnad. Det sista stycket i 39 § bör därför utgå. Då diskriminerar man inte de unga arbetarna.

Till sist några ord om utskottets motiveringar för att avstyra motionen 834

i dess helhet.

Tidigare har man anfört att utskottet inte funnit anledning föreslå ändringar i lagen o. d. Denna gång har man hittat ett annat argument. Man hänvisar till att det just nu pågår en utredning som skall se över lagen om anställningsskydd. Och på s. 9 klämmer man till med: "Att under pågående utredningsarbete som omfattar åtskilliga av de regler motionärerna tar upp genomföra ingripande ändringar i lagen måste anses direkt olämpligt."

Då måste man först och främst fråga: Vilka frågor sysslar denna utredning med? Den tillsattes av Per Ahlmark på begäran av arbetsköparna, som krävde en uppluckring av lagbestämmelserna – således klara krav på försämringar. Jag efterlyser en redogörelse från de borgerliga representanterna i utskottet för vilka av de frågor som vpk har aktualiserat i sin motion som tas upp i den här utredningen. Jag hoppas att någon från borgerligheten har lusten och förmågan att informera om detta.

Med hänvisning till vad vpk anfört i motionen och vad jag nu helt kortfattat har redogjort för ber jag att få yrka dels bifall till motionen 834 i dess helhet, dels att de förslag som vi nu framställt skall träda i kraft den 1 januari 1979.

ERIC MARCUSSON (s):

Herr talman! Lagen om anställningsskydd trädde i kraft den 1 juli 1974. I januari 1975 motionerade jag och Olle Göransson om en förstärkning av anställningsskyddet för långtidssjuka. Då uttalade sig inrikesutskottet positivt och lovade att frågan skulle aktualiseras. Så hade emellertid inte skett före januari 1977. Då återkom jag m. fl. i en liknande motion, som den borgerliga majoriteten hänvisade till en då nyligen tillsatt utredning.

Eftersom vi anser att det här är bråttom och problemet är stort har vi avlämnat en motion även till årets riksmöte, där vi begär att frågan om bättre anställningsskydd för långtidssjuka skall lösas utan dröjsmål. Ärendet bör inte få förhalas ytterligare.

Det handlar i stort sett bara om att stryka tre ord ur lagen om anställningsskydd.

Om arbetsgivaren vill att den anställde skall lämna anställningen vid uppnådd pensionsålder, skall han underrätta arbetstagaren minst en månad i förväg, heter det i lagen. Detsamma gäller, om arbetstagaren får rätt till hel förtidspension eller helt sjukbidrag. Det är alltså dessa sista tre ord som vi motionärer kräver skall utgå ur lagens 33 §.

Sjukbidrag beviljas, som de flesta känner till, på begränsad tid – i många fall ett år, ibland två år. Det är här många människor kommer i kläm, eftersom arbetsgivare i stor utsträckning hänsynslöst utnyttjar 33 § på den här punkten. Om sedan den anställde tillfrisknar och sjukbidraget upphör är han utan jobb. Någon effektivare utslagning i förtid från arbetsmarknaden kan man knappast tänka sig.

För att kammaren skall veta att det här inte är ett litet problem vill jag nämna, att bara i Västmanland beviljades under 1977 664 personer mellan 16 och 59 år helt sjukbidrag och i år t. o. m. september 473 personer.

I hela landet ligger antalet utbetalda sjukbidrag på närmare 40 000 per år. En del av dessa 40 000 är givetvis hemarbetande eller företagare, men största delen har haft anställning. Några av dessa blir friska, och sjukbidraget upphör. Jobbet får de inte tillbaka, eftersom arbetsgivaren tillämpar lagen – utslagningen är verkställd. Vi borde skyndsamt få en ändring till stånd.

Nu säger arbetsmarknadsutskottet att det är angeläget att frågan tas upp med förtur av anställningsskyddskommittén. Ett enigt arbetsmarknadsutskott med Eva Winther som ordförande har beslutat att regeringen skall underrättas om vad utskottet anfört.

Eftersom Eva Winther i dag är regeringsledamot med säte just i arbetsmarknadsdepartementet borde man kunna utgå ifrån att vägen från riksdagen till hemställen om förtur i utredningen för att lösa denna fråga betydligt förkortas. Men jag är ändå rädd för att man kommer att ta något eller några år på sig för att lösa frågan. Jag anser att riksdagen redan här i kväll hade bort besluta om den begärda ändringen av 33 § i lagen om anställningsskydd.

Herr talman! Mot ett enigt utskott anser jag det utsiktslöst att yrka bifall till motionen. Jag har alltså inget yrkande.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Lagen om anställningsskydd togs av riksdagen hösten 1973 och har alltså gällt från halvårsskiftet 1974. Sedermera har regeringen, hösten 1977, tillsatt en utredning med uppgift att göra en översyn av denna lag. Utredningen har antagit benämningen anställningsskyddskommittén.

I motionen 834, som Karl Hallgren har refererat till, har Lars Werner m. fl. framställt yrkande om ändring i denna lag på en rad punkter. Dessa gäller bl. a. permitteringsinstitutet, den personkrets som lagen omfattar, skadeståndsregler och korttidsanställningar.

Det här är inget nytt yrkande från vpk-håll. Praktiskt taget varje år sedan 1973, dvs. när lagen togs, har man gjort sådana här framstötter. Riksdagen avskog också år 1977 dessa yrkanden. Nu säger Karl Hallgren att utskottet är skoningslöst när man hänvisar till att det är olämpligt att göra ingripanden och förändringar under pågående utredningsarbete. Vidare undrar han vad som står i direktiven. Om Karl Hallgren hade läst litet högre upp på s. 9 i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 3 så hade han funnit följande: "Enligt direktiven hör det till kommitténs centrala uppgifter att pröva frågan om lagens tillämpning vid arbetsbrist och jämförliga situationer – – och att överväga om rörligheten på arbetsmarknaden kan stimuleras genom jämkningar i lagen utan att dess syfte förändras. Kommittén skall dessutom ta upp en rad andra frågor som hör samman med lagstiftningen om anställningstrygghet." Det är vad kommittén har att syssla med och vad Karl Hallgren efterlyste att vi skulle redovisa.

Utskottet har för sin del enhälligt beslutat att det inte finns någon anledning att biträda motionsyrkandet innan kommittén presenterar en redogörelse för i vad mån man bör vidta förändringar.

Karl Hallgren har också beskärmat sig över att avtalsstridiga åtgärder skall

få utgöra saklig grund för uppsägning eller avsked. Men det intressanta är att vpk-motionen ändå ger utrymme för det i utomordentligt sällsynta undantagsfall. Det vore intressant att få höra vad Karl Hallgren menar med utomordentligt sällsynta undantagsfall. Det lär vara svårt att finna något sådant fall i det finmaskiga nät som Karl Hallgren har visat upp för kammaren.

Beträffande Eric Marcussons motion om anställningsskydd för vissa långtidssjuka har utskottet erinrat om att riksdagen tidigare har ställt sig positiv till att man kan och bör göra en lagändring av det slag som begärs i motionen. Varför har då inte lagen ändrats? Ja, det är en fråga som egentligen bör ställas till flera regeringar, eftersom det redan år 1975 låg en riksdags-skrivelse i kanslihuset med krav på en översyn. Skrivelsen låg där dryga året. Det ställdes frågor till den socialdemokratiska regeringen om varför detta förhållande inte ändrades.

Utskottet har då med utgångspunkt i att det varit positivt vidhållit sin positiva ståndpunkt och sagt att man med tanke på att kommittén ändå inte har kommit med ett förslag bör ta upp frågan med förtur. Utskottet föreslår också att detta ges regeringen till känna. Det är det nya som utskottet har gjort från i fjol. Ett enigt utskott har förklarat att också motionären borde vara nöjd med att problemet löses på detta sätt. Vi kan alltså förvänta oss ett förslag, eftersom riksdagen, genom beslut i dag, förhoppningsvis kommer att kräva detta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Ja, Elver Jonsson, jag har läst det som står i utskottsbetänkandet om den kommitté som arbetar med denna fråga. Men jag kan inte därav utläsa att kommittén tar upp en enda av de frågor som vpk har aktualiserat.

Jag har fattat det så att man vill anpassa lagen och göra den smidigare. Småföretagarna krävde detta i sin hetskampanj. De drev en kampanj mot lagen om anställningsskydd och även mot andra saker naturligtvis. De ville ha en uppluckring av lagen, dvs. samma yrkande som moderaterna ställde när lagen antogs 1973. Det kommer jag mycket väl ihåg. Då ville man ha liberalare bestämmelser när det gällde att placera ungdomar. Man vill ha möjlighet att sparka iväg dem och flytta på dem hur som helst. De skulle inte ha någon fast anställning eller någon anställningstrygghet.

Det är väl snarast detta man håller på att utreda, inte förbättringar av lagen. Jag kan inte någonstans i detta utskottsbetänkande utläsa att denna kommitté sysslar med att skärpa villkoren för avskedanden och uppsägningar, förbättra uppsägningstiderna och förhindra att man utformar så osmakliga avtal som förekommer på arbetsmarknaden. Det är inte sådana frågor som kommittén sysslar med utan helt andra. Jag vill därför veta: Vilka frågor är det kommittén sysslar med som sammanfaller med yrkandet i vår motion?

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Det är inte lätt att få kommittédirektiven att sammanfalla med yrkandet i vpk-motionen, för herr Hallgren har inte ens kunnat förklara vad yrkandet I b i motionen 834 innebär. Jag bad om ett exempel på vad vpk egentligen kräver.

Herr Hallgren påstår att krav har ställts från visst håll på en uppluckring av lagen om anställningstrygghet, och det är naturligtvis ett riktigt påstående. Men det som är intressant i sammanhanget är vad regeringen har sagt. Det kan herr Hallgren läsa om på s. 9 i utskottsbetänkandet. Där står nämligen att man skall kunna göra förändringar utan att lagens syfte förändras. Direktiven förhindrar nämligen en försämring av lagen.

Det är samma argumentering från vpk-håll som under tidigare år. I sak är det alltså ingenting nytt. Hela denna lag befinner sig under parlamentarisk prövning, där bl. a. arbetsmarknadens parter medverkar. Det finns anledning avvakta prövningsresultatet och av detta skäl avslå vpk-yrkandet här i dag.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Elver Jonsson frågar efter vad vårt yrkande I b innebär. Det är inte så märkligt. Det står ju klart och tydligt vad det är fråga om, nämligen en skärpning av möjligheterna för arbetsköparna att avskeda.

Uppsägning skall få ske endast i yttersta undantagsfall. Svårigheter att samarbeta med arbetsgivaren eller arbetskamraterna kan provoceras fram. När det gäller olovlig bortovaro kan man fråga sig vem som bestämmer att den är olovlig. Om någon hävdar att den är olovlig kan man sedan säga upp den anställde utan att ta reda på orsaken. Ordervägran kan naturligtvis vara skäl för uppsägning i vissa fall. Om en människa gång på gång vägrar att utföra arbete anser vi att man skall kunna säga upp den personen eftersom han inte fyller någon funktion då. Om någon uppträder olämpligt och över huvud taget inte klarar arbetet på grund av sitt uppträdande och detta är en bestående företeelse kan det vara orsak till uppsägning, men då skall det vara sådana allvarliga fall som inte gäller bara något enstaka tillfälle eller att personen har ett allmänt arrogant uppträdande. Det finns ju folk som har det – det har vi ju märkt exempelvis här. Men man kan ju inte avskeda folk bara därför. Det är i korthet vad vi menar med yttersta undantagsfall.

Sedan vet jag inte om det var något mer Elver Jonsson frågade om. Men det jag frågade om har inte Elver Jonsson svarat på, nämligen: Vilka punkter som vpk tagit upp är det som kommittén sysslar med? Det står inte någonting om det i betänkandet.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 834 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 16

Onsdagen den
18 oktober 1978

§ 6 Kammaren åtskildes kl. 22.58.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert